

Qurucusu:
Adil Minbaşiyev

Gündəlik hüquq qəzeti

Qəzet 1990-cı ilin
iyulundan çıxır

№ 167 (5827) 19 dekabr 2020-ci il

Qiyməti 30 qəpik

İlham Əliyev: Dağlıq Qarabağ münaqişəsi artıq tarixdir

Bax: seh.2

Jurnalist həmkarımız,
"Adalet" qəzeti sahib şöbə müdürü Lətif Süleymanlı koronavirus xəstəliyindən dünyasını dəyişib.
Allah rəhmət eləsin!
Məkanı cənnət olsun!

Türkiyə Azərbaycana humanitar yardım göndərdi

Türkiyənin Diyanət Vəqfi tərəfindən Azərbaycana gəndərilen yardım salhiyyəti nümayandələrə təhvil verilib.

Türkiyənin Azərbaycandakı sefirliyindən Adalet.az -a bildirilər ki, sehiyyə ləvazimatlarından ibarət yardımın Azərbaycan Mütəmadiət Nazirliyinə çatdırılması üçün Tibbi Ərazi İdarəetmə Birliyinin (TİBİB) salhiyyəti şəxslərinə təhvil verilməsi mərasimində Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Erkan Özoral və səfirliyin din müşaviri Zeki Yavuz Yılmaz iştirak ediblər. Səfir Erkan Özoral mətbuatı müsahibəsində Qarabağda 44 gün davam edən müharibənin Türkiyədə ciddi bir həssaslıq yaratdığını və ictimaiyyətin Azərbaycana dəstək göstərmək üçün hər cür səy göstəriyini vurğulayıb. Vəqfin Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərində bundan əvvəl da şəhid ailələrini ehətə edən yardım fəaliyyətlərini həyata keçirdiyini xatırladan E. Özoral diqqətə çatdırıb ki, yənə də həmin kampaniya çərçivəsində Azərbaycan Mütəmadiət Nazirliyinə yataq dəstləri, tibbi geyimlər, maskalar və dezinfeksiyadıcı vasitələrdən ibarət müxtəlif tibbi ləvazimatları təqdim olunacaq. Bu həssaslığı göstərdiyinə görə Türkiyə Diyanət Vəqfinin rəhbərliyinə təşəkkür edib.

Səfirliyin din müşaviri Zeki Yavuz Yılmaz təhvil verilən ləvazimatların yardımından daha çox dəstək mənası daşıdığını qeyd edərək Azərbaycanın Qarabağdakı qələbə sevincini böyük lüdüklərini və vəqfin Azərbaycana yardımlarını davam etdirəcəyini bildirib.

Ağdamda FHN-in yerli strukturu fəaliyyətə başladı

Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) işgaldən azad edilmiş ərazilərimizdə yerli strukturlarının formallaşdırılması davam etdirir. FHN-dən Adalet.az -a verilən məlumat görə, Ağdam rayonu, Qızıl Kəngərli kəndində FHN-in Dövlət Yanğından Mühafizə Xidmətinin Yanğından Mühafizə bölməsi fəaliyyətə başlayıb. Bölmə xidmətin yüksək səviyyədə həyata keçirilməsi üçün müvafiq texnika və avadanlıqlarla təchiz edilib.

Xatırladaq ki, bundan əvvəl FHN-in Dövlət Yanğından Mühafizə Xidmətinin Şuşa, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcər şəhərlərində və Xocavənd rayonunun Hadrət qəsəbəsində yerli strukturları fəaliyyətə başlayıb.

Əmanətlərinizdən xəbər var

Bax: seh.4

8 Noyabr - Zəfər Günü qeyri-iş günü olacaq

Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü ilə bağlı Əmək Məcəlləsinə dəyişiklik edilib. Bu barədə Milli Məclisdə müvafiq qanun layihəsi səsverməyə qoyularaq qəbul edilib.

Dəyişikliyə əsasən, hər il noyabrın 8-i Zəfər Günü olacaq. Zəfər Günü iş günü hesab olunmayan bayram günlərinə aid ediləcək.

Qeyd edək ki, qanun layihəsi Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü təsis edilməsi haqqında" 3 dekabr 2020-ci il tarixli sərəncamından irəli gelir.

**Ədalət Vəliyev
daha 12 siyasi partiyanın
rəhbəri ilə görüşdü**

Bax: seh.2

DİN-dən Yeni il şənliyi ilə bağlı xəbərdarlıq

Azərbaycan Respublikasının ərazisində tətbiq edilən xüsusi karantin rejimi dövründə ictimai iaşə obyektləri, o cümlədən restoran, kafə və çay evləri yalnız çatdırılma xidmətinin göstərilməsi və ya onlaysın satış əsasında fəaliyyət göstərə bilərlər.

Daxili İşlər Nazirliyindən Adalet.az-a verilən məlumatə görə, son günlər ictimai iaşə obyektlərində, o cümlədən restoran və əyləncə mərkəzlərində 31 dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının həmrəylik günü və Yeni il bayramı ilə əlaqədar şənliklərin təşkili və keçirilməsi ilə bağlı elanlar verilir. Diqqətə çatdırıraq ki, COVID-19 infeksiyasiyasiñ daha geniş yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə kütłəvi şənliklərin, konsert proqramlarının təşkili və keçirilməsi yolverilməzdır. Vətəndaşlarımızı belə kütłəvi tədbirlərə iştirakla bağlı hər hansı elana və dəvətlərə inanmamağa, xüsusi karantin rejim qaydalarına əməl etməyə çağırıraq. Tətbiq edilən xüsusi karantin rejimi dövründə kütłəvi tədbirlərin, şənliklərin, konsert proqramlarının təşkili və keçirilməsinə cəhdlərin qarşısı tərəfimizdən qətiyyətlə alınacaq, heç bir kütłəvi tədbirin keçirilməsinə imkan verilməyəcəkdir. Hər hansı belə fakt aşkarlanacağı təqdirdə təşkilatçılar və iştirakçılar qanunvericiliyə uyğun olaraq, məsuliyyətə cəlb olunacaqlar.

GÜNLÜK LƏTİFƏSİ

Kəndlərin birində 32 yaşlı müəlliminin 18 yaşlı sağır qoşulub qaçması xəberini eşidən məktəb direktoru növbədən kənar iclas keçirir. 40-50 yaşlı müəllimlərlər:

- Məndən xəbərsiz bir addım da atmırsınız, bundan sonra siz məktəbə qardaşlarınız aparıb gatırač!

Yaşlı müəllimlərden biri:

- Müdir, mənim qardaşım 10 ildi rəhmətə gedib.

Müdir:

- Kəs səsini, sən indidən qaçmağa bəhanə axtarırsan!

İlham Əliyev: Dağlıq Qarabağ münaqişəsi artıq tarixdir

İndi Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında yalnız keçmiş zamanda danışmaq olar. Qarabağda atəşkəs rejimi qorunub saxlanılır və getdikcə daha da möhkəm olacaq.

Adalet.az-in məlumatına görə, bu fikirləri Prezident İlham Əliyev MDB Dövlət Başçıları Şurasının iclasında çıxış edərkən söyləyib.

Bu məsələdə Rusiya Prezidenti Vladimir Putinlə tam razı olduğunu qeyd edən dövlətimizin başçısı vurğulayıb ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə biz keçmiş zamanda danışmalıyıq. Bu, artıq tarixdir.

Rusyanın Qarabağda sülhməramlı missiyasına toxunan Prezident İlham Əliyev deyib: "Missiya Azərbaycanın müvafiq strukturları ilə daimi əlaqədədir.

Üçtərəfli Bəyanatın imzalanmasından öten təxminen ay yarımda atəşkəsin pozulması ilə bağlı cəmi bir incident olub. Incident bir gündə aradan qaldırılıb, atəşkəs rejimi qorunub saxlanılır, düşünürem ki, gündən-günə daha da möhkəmlənəcək".

Prezident İlham Əliyev sərəncamlar imzalayıb

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Cəsur döyüşü" medalı ilə təltif edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

Adalet.az-in məlumatına görə, sərəncamda deyilir:

Azərbaycan Respublikası ərazilərinin işğaldan azad olunması zamanı döyük tapşırıqlarını uğurla yerine yetirmiş, düşmənin əsas qruplaşmalarını və texnikasını məhv etməklə qoşunlarımızın döyük qabiliyyətinin qorunub saxlanılmasına fərqlənmış Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçuları "Cəsur döyüşü" medalı ilə təltif edilsinlər

***

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "İgidliyə görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

Sərəncamla Azərbaycan Respublikası ərazilərinin işğaldan azad olunması zamanı döyük tapşırıqlarını yerinə yetirəkən şəxsi mərdlik və igidlik göstərmiş Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçuları "İgidliyə görə" medalı ilə təltif edilirlər

***

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının "Döyüsdə fərqlənməyə görə" medalı ilə təltif edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

Sərəncamla Azərbaycan Respublikası ərazilərinin işğaldan azad olunması zamanı döyük tapşırıqlarını yerinə yetirəkən cəsarət və fədakarlıq göstərmiş, habelə təşəbbüskar və qətiyyətli hərəkətlər nümayiş etmiş Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçuları "Döyüsdə fərqlənməyə görə" medalı ilə təltif edilirlər.

Ədalət Vəliyev daha 12 siyasi partiyanın rəhbəri ilə görüşdü

Siyasi münasibətlərde dialoq mühitinin dəstəklənməsi bilavasitə demokratik ənənələrin inkişafına xidmət edən təcrübədir. Təqdi-rəlayiq haldır ki, Azərbaycan iqtidarı müxtəlif təşəbbüsler vasitesi-le dialoq məfhumunun aktuallığının qorunmasının təmin edir. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə reallaşan sistemli islahatlar siyasi münasibətlər sahəsindən də yan keçməyib.

Siyasi proseslərde iştirak edən tərəflər arasında sağlam münasibətlərin qorunması və tənzimlənməsi üçün fərqli təşəbbüsler reallaşmaqdadır.

Adalet.az xəbər verir ki, əlkəmizin artıq gündəlik siyasi təcrübəsinə daxil olmuş iqtidar-müxalifət dialoqu davamlı şəkildə inkişaf edir.

Cəmiyyəti düşündürən məsələlərin iqtidar və müxalifət nümayəndələri arasında açıq şəkildə müzakirə olunması bilavasitə demokratiyanın təcəssümüdür. Bu mənada Prezident Administrasiyasının Siyasi partiyalar və qanunvericilik hakimiyyəti ilə eləqələr şəbəsinin müdürü Ədalət Vəliyevin siyasi partiya rəhbərləri ilə təşkil olunan görüşlərinin əhəmiyyəti danılmazdır. Növbəti görüşlər Milli Məclisin deputati, Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının sədri Sabir Rüstəmxanlı, əlkəmının Müsavat Partiyasının sədri Arif Hacılı, Azərbaycan Xalq Partiyasının sədri Pənah Hüseyn, Vahid Azərbaycan Milli Birlik Partiyasının sədri Hacıbaba Əzimov, Vətəndaş və İnkışaf Partiyasının sədri Əli Əliyev, Azad Demokratlar Partiyasının sədri Sülhəddin Əkbər, Yeni Zaman Partiyasının sədri Musa Ağayev, Azərbaycan Kommunist Partiyasının sədri Hacı Hacıyev, Birlik Partiyasının sədri Xudadat Xudiyev, Azərbaycan Milli Demokrat Partiyasının sədri Tufan Kərimov, Qorqud Partiyasının sədri Firudin Kərimov və Milli Demokrat İdrak Partiyasının sədri Osman Əfəndiyev ilə ayrı-ayrılıqda mobil rabitə və videokonfrans formataında olub.

Görüşlər zamanı Vətən mühəribəsində qazanılmış Qələbənin ölkənin gələcək inkişafında rolü, Zəfər paradının gənclərin vətənpərvər ruhda formalşamasında ehəmiyyəti, xalq-dövlətoru birliyi, qazi və şəhid ailələrinin problemləri ilə məşğul olacaq yeni yaradılmış "YAŞAT" fondunun gələcək fəaliyyəti,

44 gün davam edən müharibə zamanı bütün dünya Azərbaycanda yaşanan ümumməlli və siyasi həmrəyliyə şahid olub.

İqtidarin təşəbbüsleri vasitəsilə ümumməlli və siyasi həmrəylik davamlı olaraq inkişaf edir. Azərbaycan xalqının Prezident İlham Əliyevə olan dəstək və inamı bu birlili-

olduğunu bildirən Prezident Administrasiyasının rəsmisi siyasi partiyaların ölkənin gələcək inkişafı ilə bağlı bütün sahələri əhəte edən təkliflərini diniitməyə, həmçinin onların reallaşdırılmasına dəstək göstərməye hazır olduğunu bildirib.

Odur ki, ölkənin siyasi sisteminin əsas təsisatlarından olan siyasi partiyalar da öz növbəsində həmin münasibətlərin dərinleşməsində maraqlı olmalıdır.

Görüşlər çərçivəsində siyasi və milli həmrəylik naminə partiyalar arasında əməkdaşlıq əlaqələrinin dərinləşdirilməsinin zəruriliyini vurgulayan Ə.Vəliyev ölkəmizdə siyasi mədəniyyətin inkişafı məsələsinə də toxunub.

Qeyd edib ki, siyasi mədəniyyətin məzmunu bilavasitə ölkənin demokratik potensialı ilə bağlı olduğu üçün mövcud istiqamətdə müvafiq maarifləndirmə işlərinin aparılması vacibdir. Odur ki, birgə maarifləndirmə işlərinin aparılması iqtidar-müxalifət əməkdaşlığının əsas perspektiv istiqamətlərindən biri ola bilər.

Müzakirələr zamanı xüsusi maraqlı doğuran mövzulardan biri də işğaldan azad olunmuş ərazilərdə birgəyəşayış mühitinin yaradılması olub.

Uzun əsrlər boyu Azərbaycanda formalşmış multikulturalizm ənənələrinin birgəyəşayışının en ideal düsturu olduğu qeyd edilib.

Siyasi partiya rəhbərləri iqtidarin dialoq istiqamətində atlığı addımlarını, Zəfər Günü, Anım Günü, həmçinin Vətən mühəribəsində Qələbə ilə bağlı müvafiq orden və medal-ların təsis olunmasını, Vətən mühəribəsi qazi-lərinə və şəhid olmuş şəxslərin ailələrinə dəstək naminə "YAŞAT" Fondunun yaradılmasını yüksək qiymətləndirib, habelə ölkədə aparılan sistemli islahatların vacibliyini vurgulayaraq dövlətin inkişafı və milli həmrəyliyin qorunması naminə bütün təşəbbüs-lərdə yaxından iştirak etməyə hazır olduqları bildiriblər.

şəmanətidir.

"Ölkədə yaşanan həmrəylik siyasi dialoq üçün münbit şərait yaradır" fikrini səsləndirən Prezident Administrasiyasının rəsmisi iqtidarin siyasi partiyalar ilə mövcud əməkdaşlığının da-ha da şaxələnməsində maraqlı olduğunu bildirib.

Vətən mühəribəsində qazanılan şanlı Qəlebə, əlkəmizin açıq hərbi üstünlüyü, Azərbaycan və Türkiye arasında qardaşlıq münasibələrinin dərinləşməsi, ATƏT-in münaqişə ilə bağlı fəaliyyətinə dair cəmiyyətimizdə formalşmış negativ ictimai münasibət, əlkənin artan beynəlxalq hərbi və siyasi nüfuzu, iqtisadi potensialımız və bir sıra digər amillər əlkəmizə qarşı yeni infor-masiya təxbətlərinə səbəb ola bilər. Söyügedən ehtimalı vurgulayan Ə.Vəliyev ölkədə fəaliyyət göstərən bütün siyasi partiyaların mövcud istiqamətdə güclərinin səfərbər olmasının vacibliyini xüsusi olaraq qeyd edib.

Siyasi partiyaların rəhbərləri ilə aparılan fi-kir mübadiləsi çərçivəsində Ədalət Vəliyev vurğulayıb ki, iqtidar-müxalifət dialoqu bütün digər məsələlərlə yanaşı, ilk növbədə, dövlətin inkişafına xidmət etməlidir.

Açıq dialoqa və müzakirələrin davamlı şəkildə aparılmasında maraqlı

Musa Quliyev: "Test sahəsində monopoliyani tamaradan qaldırmaq lazımdır"

Parlamentin plenar iclasında Milli Məclisin Əmək və sosial siyaset komitəsinin sədri Musa Quliyev bildirib ki, "Həzirdə dövlətin 46 klinikası koronavirusla mübarizə çərçivəsində səfərbər olunub. Həmçinin 15 min-dən çox yataq yeri hazırda doludur".

Onun sözlərinə görə, özəl tibb müəssisələri də koronavirusla mübarizəyə cəlb olunmalıdır: "Test sahəsində monopoliyani tam aradan qaldırmaq lazımdır. Hər bir sahibkara imkan vermək lazımdır ki, ölkəyə testlər götürsin. Evdə müalicə üçün dərman vasitələrinin çeşidinin artırılması, qiymətlərin tənzimlənməsi vacibdir".

Komitə sədri həmçinin qeyd edib ki, 190 manat veriləcək şəxslərin də siyahısına yenidən baxılmalıdır.

Parlamentin iclaslarının videokonfrans vasitəsi ilə keçirilməsinə dair qanunun müddəti aradan qaldırılıb

Milli Məclisin iclaslarının, habelə Milli Məclisin komitə və komissiyalarının iclaslarının müyyən dövr üçün real vaxt rejimində videokonfrans sistemi vasitəsilə keçirilməsinə dair qanunun qüvvədə olma müddəti aradan qaldırılıb. Qanun layihəsinə edilən yeni təklifə əsasən, iclasların videokonfrans sistemi vasitəsilə keçirilməsində vaxt çərçivəsi olmayacaq. Bu Milli Məclisin dünən keçirilən iclasında üçüncü oxunuşda müzakirəyə çıxarılan "Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Daxili Nizamnaması"nda dəyişiklik edilməsi barədə" qanun layihəsində əksini tapıb.

Qeyd edək ki, qanunun qüvvədə olma müddəti 2020-ci il dekabrın 30-dək olan dövrü əhatə edirdi.

Qanuna əsasən, karantin rejiminin tətbiq edilməsi, sanitariya-epidemioloji və bu kimi digər tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 42 deputatının müraciəti əsasında Milli Məclisin Sədri Milli Məclisin iclaslarının, habelə Milli Məclisin komitə və komissiyalarının iclaslarının müyyən dövr üçün real vaxt rejimində videokonfrans sistemi vasitəsilə keçirilməsi barədə sərəncam qəbul edir. Videokonfrans sistemi vasitəsilə keçirilən iclaslar da qeydiyyat və səsvermə deputatların gücləndirilmiş elektron imzaları vasitəsilə həyata keçirilir.

Qanun layihəsi səsə qoyularaq qəbul edilib.

Milli Məclisin dünən keçirilən plenar iclasında inzibati Xətalar Məcəlləsinə təklif edilən dəyişiklik müzakirə edilib. Təklif edilən dəyişikliyə əsasən epidemiyaya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulmasına görə cərimələr artırılıb.

Inzibati Xətalar Məcəlləsinin 211.1 maddə-

rının, cinayətlərin qarşısını almır".

Bu fikirləri isə deputat Tahir Kərimli səsləndirib.

O bildirib ki, koronavirusun ekspansiyası o qədər dərindir ki, onun qarşısını almaq yalnız vaksinasiyadan sonra mümkün ola bilər: "İlk baxışdan insanlara sərt cəza verməkdən çəkinmək lazımdır. Xəstəliklə

Karantin rejimlərinin pozulmasına görə cərimələr artırılıb

sine təklif olunan dəyişikliyə əsasən, epidemiyaya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulmasına görə vəzifeli şəxslər 4000 manatdan 5000 manatadək məbləğdə cərimə ediləcək, yaxud işin hallarına görə, xətanı tərəfdən şəxsiyyəti nəzəre alınmaqla, 1 ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur, hüquqi şəxslər 5000 manatdan 11 000 min manatadək məbləğdə cərimə ediləcək.

Sanitariya-gigiyena və karantin rejimləri dövründə fərdi qoruyucu vasitələrdən istifadə ilə bağlı müvafiq icra həkimiyəti orqanı tərəfindən müyyən edilən tələblərin pozulmasına, habelə vəzifeli şəxslər və hüquqi şəxslər tərəfindən həmin tələblərin pozulmasının qarşısının alınmamasına görə vəzifəli şəxslər isə 300 ma-

nat məbləğində, hüquqi şəxslər 600 manat məbləğində cərimə ediləcək.

Həmin xətanın inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən inzibati tənbeh verme haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar tərədiləməsinə görə fiziki şəxslər 200 manat məbləğində, vəzifəli şəxslər 600 manat məbləğində, hüquqi şəxslər 1200 manat məbləğində cərimə ediləcək.

Cəriməni artırmaq əvəzinə nəzarəti artırmaq lazımdır

Deputatlar təklif edilən dəyişikliklərə müsbətərini bildiriblər. Epidemiyaya əleyhinə rejimin pozulması ilə bağlı cərimələrin artırılmasının hüquqi və vəzifəli şəxslərə çox təsir edəcəyini düşünmürəm" - deyən deputat Fazıl Mustafa bildirib ki, bu şəxslərin çoxu iflas vəziyyətindədir: "Belə et-

Cəzaların sərtləşdirilməsi qayda pozuntula-

bağlı hamımızda əsəbilik var. Cəzaların sərtləşdirilməsi məsələsinə mecburi gedirik. Amma xalqa münasibətdə bunu nəzəre almaliyiq.

Cünki bəziləri bundan möhtəkirlik kimi də istifadə edirlər".

Vitse-spiker Fəzail İbrahimli isə bildirib ki, "Qanun insanları qorumaq üçün qəbul edilir. Vəzifəli və hüquqi şəxslər qanunun işləməsinə kömək etməlidirlər". O qeyd edib ki, atalar misalında deyildiyi kimi, qanani sözli, qanmayıarı bizlə başa salmaq lazımdır:

"Milleti xəstələndirən, pul qazanmaq üçün xəstəliyi yanaların tərəfinde olmalıdır?! Bu qanunlar xəstəliyin qarşısını almaq üçün qəbul edilir".

Sonda qanun layihəsi səsverməyə çıxarıllaraq qəbul edilib.

Əmanətlərinizdən xəbər var

Milli Məclisin dünən keçirilən plenar iclasında "Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında" qanun layihəsi üçüncü oxunuşda müzakirəyə çıxarılb. Qanun layihəsinə əsasən, Mülki Məcəllənin 950.1-ci maddəsində Nizamnamə kapitalında iştirak paylarının və ya səhmlərin əlli (50) faizindən çoxunun Azərbaycan Respublikasına və ya bələdiyyələrə mənsub olduğu bank tərəfindən fiziki şəxslərin əmanətlərinin qaytarılması üzrə subsidiar məsuliyyət haqqında müddəə çıxarılıb.

Qeyd edək ki, hazırda bank əmanətləri "Əmanətlərin sigortalanması haqqında" qanun əsasında yaradılmış əmanətlərin sigortalanması sistemi vasitəsilə icbari qaydada sigortalanır və bankların defolt halında Azərbaycan Əmanətlərinin Sigortalanması Fondu tərəfindən kompensasiya olunur.

Məlum olduğu kimi, Mülki Məcəllə 2000-ci ildən qüvvəyə minib və qanunvericilikdə əmanətlərin icbari sigortalanmasına dair tələb müyyən edildikdən

sonra nəzaret zərfi dövlətə məxsus banklar üzrə Azərbaycan dövlətinin subsidiar məsuliyyəti aradan qaldırılmayıb.

Öhdəliklər üzrə subsidiar məsuliyyət müyyən edən Mülki Məcəllənin 453-cü maddəsinə əsasən, əgər əsas borclu kreditorun tələbini ödəməkdən imtina etmişsə və ya kreditor irəli sürdüyü tələb üçün ondan ağlabatan müddətde cavab almanın, bu tələb subsidiar məsuliyyətə dəşıyan şəxsə qarşı irəli sürülə bilər.

Əmanətlərin tam sigortalanması müddəti uzadılıb

"Əmanətlərin sigortalanması haqqında" qanuna isə təklif edilən dəyişikliyə görə əmanətlərin tam sigortalanması müddəti uzadılıb.

Azərbaycanda 2016-cı ilin martın 4-də qüvvəyə minmiş və müddəti iki dəfə uzadılmış "Əmanətlərin tam sigortalanması haqqında" qanun bu ilin dekabrın 4-də qüvvəsini itirib və layihəyə əsasən qanunun müddətinin gələn il aprelin 5-də uzadılıb.

Başqa sözlə, gələn il aprelin 5-dən fiziki şəxslərin qorunan əmanətləri üzrə kompensasiya məbləğinin 30 min manatdan 100 min manatadək artırılması təklif olunur. Həmçinin 20 min manatdan çox olmamaq şərti ilə fərdi sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərin depozitləri ilə sigortalanacaq.

O cümlədən notariusun depozit hesablarında qalmış fiziki şəxslərə məxsus vəsaitlər də tam məbləğdə sigortalanacaq.

Avtomobilərdən yol vergisinin tutulması qaydası dəyişib

Azərbaycanda xərici dövlətlərdə qeydiyyatda olan avtomobilərdən yol vergisi tutulması

ilə bağlı yeni prosedur müəyyənləşib. Bu, Milli Məclisin bu gün keçirilən iclasında üçüncü oxunuşda müzakirəyə çıxarıllaraq qəbul edilən Gömrük Məcəlləsinə takrif edilən dəyişiklikdə əksini tapıb.

Qüvvədə olan Gömrük Məcəlləsinə əsasən, yol vergisi xarici dövlətlərdə qeydiyyatda olan avtonəqliyyat vasitələri gömrük ərazisinə daxil olan zaman gömrük sərhəd buraxılış məntəqələrində və ya gömrük rəsmiləşdirilməsi yerlərində, gömrük ərazisinin tərk edən zaman yol vergisinə cəlb olunmalı hallarda isə gömrük sərhəd buraxılış məntəqələrində gömrük orqanları tərəfindən tutulacaq və 1 bank günü ərzində dövlət büdcəsinə köçürülecek.

Səhifəni hazırladı: Nicat Novruzoğlu

ƏDALƏT •

19 dekabr 2020-ci il

Layihənin istiqaməti: Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

No 143 (2177) 19 dekabr 2020-ci il

(əvvəli öten saylarımızda)

Kafedəki ermənilərdən biri, çətinliklə aldırmış çörəyin və çayın altından təpiklə vurub dağıtdı, bizi küçədəki talpanın içərisinə itələyib saldılar. Başımıza və üzümüze dəyən zərbələr altında birtərəf maşına əyləşib Şuşaya qayıtdıq. Əhvalatı Şuşa Rayon Partiya Komitəsinə və təhsil nazirliyinə xəbər verdik.

Onu da deyim ki, mənimlə birlikdə Şuşa axşam əyani-qiyabi orta məktəbinin direktoru mərhum Şəmsəddin Şahmar oğlu

əmr "Şuşa" qəzetində dərc olunmaqla bir neçə dəfə də yerli radio vasitəsi ilə səsləndirilmişdir. O vaxtdan 32 il keçəsə də oxucularımızı həmin əmrin bir neçə bəndi ilə tanış etməyə dəyrə.

Əmrə əsasən pasport rejimini, o cümlədən vətəndaşların mənzillərinə nəzareti həyata keçirmək, Şuşa ərazisində yaşayış vətəndaşların üç sutka ərzində 21 sentyabr saat 13:00-dan 23 sentyab saat 13:00-a kimi bütün odlu və soyuq silahların Kəməndaturanın Toplanış Məntəqəsinə - Şuşa rayon Hərbi Komissarlığının təhvil verilməsi təklif olunur-

blokadası altında qalmışdılar. Bu vəziyyəti görən Azərbaycan hökuməti nümayəndələrinin, xüsusilə başımızın altına yastıq qoyan səriştəsiz, bacarıqsız - hərbi işdən xəbəri olmayan müdafiə nazirinin və digər güc strukturlarının rəhbərlərinin nə Dağlıq Qarabağa, nə də Şuşaya gəlməyə cüretləri çatmadı. Taleyin ümidi buraxılmış azərbaycanlıların səsini bir kimsə eşitmirdi.

"Topxana" meşəsinin qırılması

durmüş silahlı ermənilər tez-tez Cıdır düzündə toplaşmış şusalılara atəş açırdılar. Buna baxmayaraq, Şuşanın qeyrətli və igid oğulları "Topxana" meşəsinə girib orda aparılan işləri dayandırıa bilmisdilər.

Ermənilərin "Topxana"ya hücumlarının qasışı yalnız şusaliların həyəcan tebillerindən sonra çətinliklə dayandırıldı.

Bu hadisə ilə əlaqədar Bakının "Azadlıq meydani"nda 17-18 gün izdihamlı mitinqlər keçirilmişdir. Bu mitinqdə biz bir qrup şusalılar da gəlib iştirak etmişdik...

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütłəvi İnformasiya Vasitələrinin İnkısapına Dövlət Dəstəyi Fondu

həmin mitinqdə öz sözümüz demişdim. Həmin mitinqdə yaşı 80-85 arasında olan şuşalı Hacıyev Məhərrəm kişi camaat qarşısında çıxışında dedi: "Ay camaat, ay şusalılar, ay azərbaycanlılar, ayıq olun! Ermenilər dəfələrlə müsəlmanlara qarşı kütłəvi qırğınılar törediblər. İndiki hadisələr təkcə Dağlıq Qarabağı Azərbaycandan qoparmaq məsələsi deyil, bu çox dərin bir məsələdir... Bu, həm də qəsdən töredilmiş qarşılardır".

Bu mitinq həm də bir neçə gün əvvəl kərgicahanlı Orduxanla laçılı Əlinin Şuşanın Şərq

1987-1992-ci illərdə Azərbaycanın

Dağlıq Qarabağ regionunda nələr baş verirdi?!

(Bizim çoxlarımızın bilmədiyimiz həqiqətlər... Xankəndi)

Cəfərov da getmişdi. Çünkü axşam məktəblərinin hesabatı məktəb direktorlarının özlərindən tələb edildi.

Sabahı gün Şuşa əhalisinin tələbi ilə DQMV Xüsusi Təşkilat Komitəsinin sədri A.Volski vilayətdəki vəzifəti aydınlaşdırmaq üçün Şuşaya görüşə çağrıldı. Lakin o yənə ənənəsinə sadıq qalaraq bu görüşə də müavini V.A.Sidorovu göndəmişdi.

Görüş Şuşa Rayon Mədəniyyət Evinde keçirildi. Sidorov çıxışının ilk anında özündən razı halda qeyd etdi ki, DQMV-də sənədlər, stamp və möhürler erməni və rus dillərində olacaqdır. Zaldaki iştirakçıların hamısı ayağa qalxıb öz etirazlarını bildirdilər. Nazim Hacıyev, Amil Məmmədov, Əliş Mahmudov, Əliqulu İvrəhimov, Əli Mahmud, Ramiz Qəmbərov, Məhi Abdullayev, Eldəniz Quliyev, Məhərrəm Quluyev, Zərifə Əsədova, Əyyub Şırlanlı, Vəqif Hüseynov, Novruz Həsənov, Vəqif Rəhimov, Əbülfət Teymurov, Rəfiqə Yusifova, Şərqiyyə Quliyeva, Ənvər Quliyev və digərləri tərəfindən Sidorova ünvanlanmış suallara hörmətsizcəsinə cavab verərək terror yuvasına - (Xankəndinə) qayıtdı...

Xüsusi vəziyyətin və komendant saatının tətbiq edilməsi

1988-ci il 21 sentyabrda SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin "Xüsusi vəziyyətin tətbiq edilməsi haqqında" əmri əsasında 21 sentyabrdə Şuşa rayonu ərazisində də "xüsusi vəziyyətin və komendant saatının tətbiq edilməsi" ilə əlaqədar Şuşa rayon komendantı, podpolkovnik Rum-yantsevin 2 nömrəli əmri oldu. Sözün əsl mənasında Dağlıq Qarabağın və etrafındakı ərazilərimizin işgalinə şərait yaranan bu

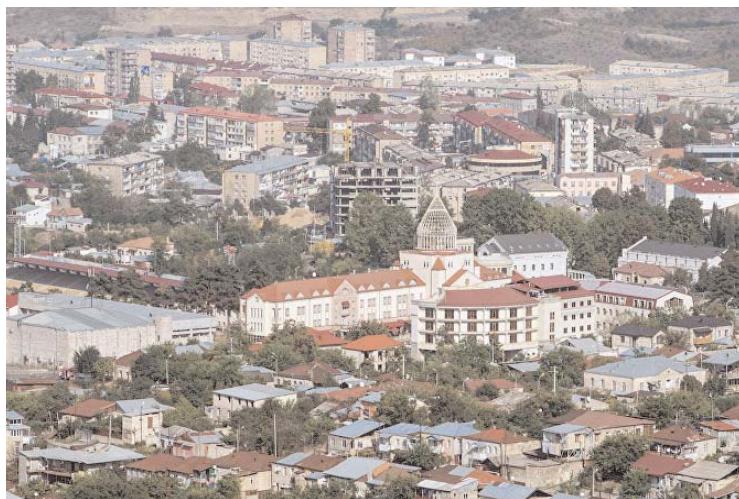
du. Vətəndaşların müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyətə cəlb olunacaqları bildirilirdi. Əmrden dərhal sonra tekce Şuşada yox, Dağlıq Qarabağın azərbaycanlılar yaşayış bütün ərazilərində evləri bir-bir axtarmağa başladılar. Kimin əlində adıçə o tüfəngi varda, hamisini yiğdalar. Qəribədir ki, yiğilmiş silahlar da Xankəndinə aparıldı.

Görəsən bu əmr ermənilərə niyə tətbiq olunmamışdır?..

Dağlıq Qarabağda yaşayan azərbaycanlılar axşam saat 8:00-dan səhər saat 8:00-dək evdən çöle çıxa bilməzdilər. Neticədə ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı mal-qara və ev əşyalarının oğurluğu baş alıb gedirdi. Azərbaycan iqtidarı nədənsə sesini çıxara bilmirdi...

1988-ci ilin noyabr ayının 30-da Dağlıq Qarabağın azərbaycanlılar yaşayan bütün ərazilərində ruslardan ibaret əsgəri hissələr yerləşdirildi. Buna bəhanə o idi ki, guya azərbaycanlılar ermənilər yaşayış kəndlərə hücum edirlər. Bütün bunlar ermənilərin uydurmalıları sayısında təşkil olunmuşdur.

Həmin vaxtlarda qəflətən Şuşanın küçələrində peydə olan çağırılmamış qonaqlar - əli silahlı rus əsgərləri (onlara birlikdə ermənilər də) küçədən və məhəllələrdən keçən hər kəsi tutub saxlayır, etik normaları pozaraq (istər kişi, istərsə də qadın) üst-başımızı, bazar zənbillərimizi, evlərimizi, damlarımizi, həyətlərimizi, hətta su və kanalizasiya xətlərini də axtarırıdlar, adamlara qarşı hörmətsizlik edirdilər. Bir sözə, Dağlıq Qarabağ regionunda və ona bitişik ərazilərdə yaşayan azərbaycanlılar Moskvadan göndəriliş erməni havadarlarının

1988-ci il 7 noyabrda ermənilər Şuşanın "Topxana" meşəsinə hückuma başlıdları. Mənə elə gəlir ki, həmin hadisəni bu günədək nə şusalılar, nə də respublikamızın bir çox vətəndaşları unutmayıblar. Hətta təbiətin gözəlliini məhv edənlərin kimlər olduğunu da unutmamışq.

"Topxana" meşəsinin 60-70 hektarlıq sahəsindəki nadir ağacların, o cümlədən meşhur "Tək armud"un, min bir dərən dərəməni olan otların, gül-ciçəklərin məhvinə Əsgəran rayonunun Engels adına kolxozunun səddi-dəşnak Yeremişyan əmr vermişdi. Bu əmri də elə həmin rayonun traktorçuları Benik və Suren adlı ermənilər yerinə yetirirdilər. (Yeri gəlmışkən: Əsgəran rayonu Azərbaycan Respublikasının 1991-ci il 26 noyabr tarixli sessiyasında leğv edilmiş, əvəzinə Xocalı rayonu yaradılmışdı.)

Buldozerlərin iti biçaqları ilə doğranıb tökülen gül-ciçəklər, buradakı məşhur "Tək armud" fəryad qoparıb bizi köməyə çağırırdı. Lakin "Topxana" ilə "Cıdır düzü" arasındakı dərin uçurumlu Daşaltı dərəsi bizim o taya keçməyimizə imkan vermirdi. Həm də meşədə pusquda

Onu da qeyd edək ki, "Topxana" meşəsinin cənnətə oxşayan sahəsində Ermənistən Kana-ker alüminium zavodu və kooperativlər üçün pansionat tikməyi də həyətə keçirməyə çalışın vəhşi ermənilərə qarşı şusalılar tərəfindən o vaxtın vilayət rəhbərliyinə bildirilən etirazlara cavab verilmədi. Təessüflər olsun ki, bu həyəcan təbilinə Respublika Təbəti Mühafizə Komitesi və Meşə Təsərrüfatı Nazirliyi, hətta Xüsusi Təşkilat Komitəsi tərəfindən də heç bir təsiri tədbir görülmədi. (Bax: "Şuşa" qəzeti, Əli Mahmud "Topxananın harayı" 1988-ci il) və "Topxananın armud ağaçının oxunmamış məktubu".

"Topxana" meşəsinin məhv edilməsi ilə əlaqədar Şuşa rayon Mədəniyyət Evinin qarşısında 10 min nəfərdən çox insanın iştirakı ilə izdihamlı mitinq keçirilmişdir. Mitinq iştirakçıları öz çıxışlarında ermənilərin özbaşinalığını, Azərbaycan hökumətinin yarıtmaz fəaliyyətini pisləmişlər. Mən də

Musiqi Alətləri Fabrikinin aşagısından Xankəndinə gedən meşə yolunda ermənilər tərəfindən ölüdürülüb alça ağaçının altına atılması ilə əlaqədar idim. Həmin hadisə zamanı bir nəfər isə yaralı halda qaçıb canını qurtarmışdır. Biz həmin şəhidlərimizi doğulduqlar kəndlərdə dəfn etdik.

Yadımda ikən onu da deyim ki, iki gəncin öldürülüyü gün Xankəndi şəhərində 366-ci motoatıcı alayın əsgərləri də Kərgicahan kəndinin yaxınlığındakı "Yağlıtəpə" deyilən yerde düzəltikləri səngərdən Kərgicahan kəndinin əhalisinin "gülə yağış"ına tutmuşdular. Sözün əls mənasında ermənilərin silahlanması, sərbəstliyinə, onların Ermənistəndən Dağlıq Qarabağa həm hava, həm də quru yolla silah-sursat daşıyıb gətirmələrinə tam şərait yaradılmışdır. Həmin ərefədə dəfələrlə şusalılar tərəfindən Azərbaycan hökumətindən Ermənistəndən Xankəndi arasındakı hava və quru yolların bağlanılması tələb edilsə də, iqtidár tərəfindən bu məsələyə əhəmiyyət verilməmişdir. Həmin günün səhərisi Xankəndi şəhərinin aşağısında, Daşbulaqda, Şuşanın "Yeddiqat" adlanan yolunda ermənilər 3 nəfər azərbaycanlı tutub gitvə aparmışdır.

(ardı var)

Əyyub Şırlanlı, şair-publisist, eməkdar müəllim, AYB-nin üzvü, mühərribe və emək veterani

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN MƏLİYYƏ YARDIMI İLƏ

FAİQ QISMETOĞLU
faiq_qismetoglu@box.az

BİR GÜNƏŞ KİMİ

... Dünyada elə insanlar var ki, günəşə bənzeyirlər. Yəni günəş kimi üfüq-dən boylanır, nuru, işığı ilə dünyamı isidir, insanları sevindirir və bir müddət-dən sonra da elə günəş kimi qurban edirlər. Onlarm gəliş də, gedisi da həmişə çox coşqun olur... çox tufanlı olur... çox firtinalı olur... Yəni onlar gəlişləyib bir ad yazırlar, bir ömür yazırlar, qeyri-adı bir solnamə qoyub gedirlər və özlərinin izlərini qoyurlar...

... Mənim üçün çox ağırdı. Bu günlərdə çox istedadlı hərbi jurnalist və ekspert "Azeridefence" jurnalının baş redaktoru, Azeridefence.com saytının rəhbəri Rəşad Süleymanov dünyasını dəyişib. Rəşad mənim üçün şox doğmadı, çox əziz idi, çox yaxın idi. Çünkü Rəşad mənim əmim Yusif kişinin nəvəsiydi. O Yusif kişi ki, II Dünya Müharibəsində düz Kiyevdən Berlinə kimi döyüş yolu keçmişdi. Və bu gün də onun adına Ukraynanın Lvov şəhərində Yusif Süleymanov küçəsi var. Rəşad belə bir nəsilədə, belə bir eldə, belə bir obada dünyaya gəlmışdı...

... Rəşad Füzulinin Böyük Bəhmənlə kəndində anadan olmuşdu. Kəbirli tayfasında yetişmişdi. Və Rəşad Füzuliyə, Böyük Bəhmənlə, öz nəslinə, tayfasına çox böyük bir şöhrət yaşatdı, qeyri-adı bir iz qoydu. O nəslin, o elin, o yurdun başını uca elədi. Rəşad adı jurnalist deyildi. O, qeyri-adı bir jurnalist idi. On azından ona görə ki, bu gün Azərbaycan mətbuatında hər hansı ixtisası gözəl bilən mütəxəssislər barmaqla sayılır. Bax, Rəşad da o barmaqla sayılaşmış hərbi jurnalistlərdən biriydi. Təsəvvür edin, Böyük Qarabağ Savaşının ilk günlərdən, yəni sentyabrın 27-dən noyabrın 10-a qədər Rəşad Süleymanov vaxtaşırı olaraq Azərbaycan televiziyalarının müxtəlif kanallarında hərbi ekspert kimi çıxışlar edirdi. Azərbaycan Ordusunun uğurlarını, onların müasir texnika və texnologiyasını o qədər gözəl şərhərlər, elə dəqiq izahlar verirdi ki, Müdafiə Nazirliyinin zabiti qədər bilgiyə malik idi...

... Rəşad çox ağır yollardan keçib. Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistik fakültəsinə qəbul olmuşdu. Oranı bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətinə başlamışdı. Bir gün mənə yaxınlaşmış dedi, Faiq əmi, iş axtarıram. Mən də "Həftə içi" qəzetinin baş redaktoru Sevinc Seyidovaya Rəşadi işə götürməsi üçün xahiş etdim. Sevinc xanım da mənim sözümüz yerə salmadı və Rəşadi işə qəbul etdi. Bir müddətdən sonra Sevinc xanım dedi ki, Faiq müəllim, Rəşad çox istedadlı oğlandı. Amma təəssüf ki, mənim yanından çıxıb gedir. Rəşad ordan "525-ci qəzet"də çalışmağa başladı... sonra İctimai Televiziyyada... daha sonra APA-da çalışdı. Harda çalışısa, Rəşad özünün orijinal yaradıcılıq üslubuya, özünün istedadıyla, özünün zəhmətiylə seçildi, fərqləndi və heç kimə bənzəmə-yən yol seçdi...

... Mən hələ də onun ölümünə inana bilmirəm. Ölümündən bir neçə gün qabaq mənə zəng vurub sağlamlıqla maraqlandı. Həmişə də mənə Faiq əmi, deyə müraciət edirdi. O, bizim elinəbanın tərbiyəli, qanacaqlı, böyük-kicik yeri bilən, istedadlı jurnalistlərdən idi. Rəşad tək Məhəmməd müəlli-min oğlu kimi yox, tək Yusif kişinin nə-

vəsi kimi yox, həm də Böyük Bəhməlinin böyük ziyalısı kimi bir tarix yazdı. Rəşad böyük Azərbaycana xidmət elədi. Azərbaycanın yolunda öz istedadıyla, öz zəhmətiylə, öz qeyri-adı orijinal yanaşma tərziləyib bu Vətənə, bu millətə, bu xalqa öz xidmətini göstəridi...

... Rəşadın dünyasını dəyişməsi tək Bəhmənlə camaatını, Bəhmənlə elini, Kəbirli tayfasını üzəmədi. Onun dünyasını dəyişməsi Azərbaycan jurnalistikə-

sına, Azərbaycan mətbuatına ağır itki oldu. Çünkü Rəşad Süleymanov kimi jurnalistlər o qədər də çox deyil. Bayaq da dedim, onlar barmaqla sayılırlar. Həmişə onun bir-birindən maraqlı, bir-birindən orijinal televiziya çıxışlarını izləyəndə onun istedadına, onun səfərindən, efir mədəniiyyətinə, tamaşaçı ilə çox somimi səhbətinə heyran qalırdı. Dündü, Rəşad cəmi 37 il yaşadı. Amma Rəşad bu 37 ildə 107 ilin işini gördü. Çünkü Rəşad mətbuat aləminin tarixində adını qızıl hərflərlə yazdı. Hərbi ekspert kimi, hərbi jurnalist kimi ən qeyri-nöqtələrdən, ən çətin məqamlardan, ən ağır döyüslərdən reportajlar hazırladı. Orda olan əsgərlərimizin, orda olan hərbçilərimizin istək və arzularını gerçəkləşdirdi. Və həmişə də deyirdi ki, mən o vaxt özümü rahat hiss edirəm ki, Azərbaycan əsgərinin, Azərbaycan Ordusunun yanındayam...

... Rəşad həmşə ağa ağ deyib, qaraya qara deyib. Heç vaxt kiməsə boyun əyməyib. Hətta doğmalarının belə minnətini götürməyib. Öz gücünə ali təhsil aldı... özüçü və zəhmətilə gəlib bu günkü zirvəyə çatdı və Rəşad Süleymanov oldu. Rəşad təkcə jurnalist kimi deyil, Rəşad təkcə ziyan kimi deyil, Rəşad təkcə vətənpərvər oğlan kimi deyil, Rəşad həm də sözün həqiqi mənasında böyük insan idi... böyük türk sahibi idi... Allaha and olsun ki, mən onu hər dəfə görəndə, onun çıxışlarını izləyəndə onun ürək döyünlərini eşidirdim, onun möhtəşəm Vətən məhəbbətini hiss eləyirdim. Təsəvvür edin, mütəxəssislərlə çıxışlarında, hərbi məsələlərə münasibətində, hətta zabitlər səviyyəsində, generallar səviyyəsində hərbi biliyə malik idi Rəşad Süleymanov. Amma bu qədər istedadlı, bu qədər sadı, bu qədər zəhmətkeş olduğu qədər də sadə insan idi. Rəşad hara addım atdısa, hara üz tutdusa, kiminə ünsiyyət yaratdısa, o dəqiqə həmin adamın yanında tərbiyəsiylə, savadıyla, əxlaqıyla və ən nəhayət, insanı dəyərləri ilə yaddaşlarda qalırdı...

... Mən hələ də onun ölümünə inana bilmirəm. Ölümündən bir neçə gün qabaq mənə zəng vurub sağlamlıqla maraqlandı. Həmişə də mənə Faiq əmi, deyə müraciət edirdi. O, bizim elinəbanın tərbiyəli, qanacaqlı, böyük-kicik yeri bilən, istedadlı jurnalistlərdən idi. Rəşad tək Məhəmməd müəlli-min oğlu kimi yox, tək Yusif kişinin nə-

... Bu gün Böyük Bəhmənlə əhli ağır bir itkinin hissini yaşayır. Amma bir tale yazısı da var.

Baxmayaraq ki, Rəşad qısa bir ömür yaşadı, baxmayaraq ki, Rəşad koronavirusla mücadilədə ududu, amma o, Böyük Qarabağ Savaşında qalib gəldi... O, Böyük Qarabağ Savaşında görünən düşmənlə axıra qədər mücadilə elədi. Onların ideoloji cəbhələrini, onların dezinformasiyalarını həm sosial şəbəkələrdə, həm də özünün rəhbərlik etdiyi saytda və jurnalda darmadağın eləyirdi. Onun vəfanpərvərliyini, onun Vətən sevgisini, onun Vətənə sədaqətini görəndə həmişə onunla qürur duydum. Mən Rəşad Süleymanovla bir əminəvəsi kimi yox, bir azərbaycanlı kimi, bir namuslu, qeyrətli ziyalı kimi, Azərbaycan mətbuatının cəfəsini və səfəsini çökən jurnalist kimi fəxr eləmişəm, qürur duymuşam ki, mənim elə bir dəyərli qohumum var. Yenə deyirəm, Rəşad Süleymanov sıradan bir jurnalist deyildi, sıradan bir yazar deyildi, çox operativ, çox orijinal və çox da rəngarəng yazı manerası olan istedadlı jurnalist idi...

... Onun imzasını hər dəfə görəndə, hər dəfə efirdə onun simasını görəndə qürur hissi keçirirdim. Hətta istedadlı şair Vaqif Bəhmənlə mənə dedi ki, şükkür Allaha, bizdən sonra da Bəhmənlidə istedadlı gəncər yetişir. Rəşad Süleymanovu gördüm ürəyim dağa döndü. Onun nə qədər bilgisi var, nə qədər geniş fikrini tamaşaçıya çatdırmaq qabiliyyəti var. Hər hansı Azərbaycan jurnalistikasının aqsaqqalını, dəyərləri və istedadlı nümayəndəsini dindirən, Rəşad haqqında mənim dediklərimdən daha yüksək, ətraflı, daha orijinal fikirlər səsləndirir. Çünkü Rəşad bu qısa zaman kəsiyində böyük mənəda Azərbaycan jurnalistikasının ən yüksək zirvəsini fəth elədi. Təsadüfi deyil, cənab Prezidentin Sərəncamı ilə ona jurnalistlər üçün tikilmiş binada mənzil də verilmişdi. Bu, Rəşadın Azərbaycan mətbuatında, Azərbaycan jurnalistikasına verdiyi zihmətlərinin dəyəri idi. Cənab Prezident də onun zəhmətinə böyük dəyər verdi...

... Mənim sevdiyim və ömür boyu yadimdə qalan bir-iki istedadlı dostum olub. Biri həkim dostum Əhliman Əliyev, biri də istedadlı jurnalist Rəşad Süleymanov! Rəşadı itirməklə eləb illəm hansısa oğlumu itimişəm, hansısa doğmamı itirmişəm. Hələ də o yükün altından, o dərдин altından çıxa bilmirəm. Eləcə də doğmaları - atası, anası, bacısı, qardaşı, əmiləri, onu sevən bəhmənilər. Rəşad Bəhmənlə camaatının, Bəhmənlə elinin yaddaşına öz adını qızıl hərflərlə yazdı. Və Rəşad Süleymanov kimi ziyalılar və Rəşad Süleymanov kimi xalqını, Vətənini, millətini sevən böyük yazarlar heç vaxt unudulmur.

Mən onun haqqında keçmişdə danişmaq istəmirəm. Çünkü istedadlı adamlar heç vaxt yaddan çıxmırlar, həmişə yaşıyırlar...

...Yerin cənnət olsun, Rəşad! Sən Azərbaycan mətbuatının qəlbindəsən və Rəşad Süleymanov imzasıyla üzləşdikə sən yenidən bir ömür yaşayacaqsan. Həm övladlarının ürəyində, həm də Azərbaycan mətbuatı tarixində!..

VƏTƏN SİZƏ OGUL

DEDİL!

Səhi d
Həsənov
Səddam
Aydın oğlu

XTQ-nin
giziri olmuş
və ən çətin
tapşırıqla-
rin öhdəsin-
dən ləyqət-
lə gəlmışdır.

Döyüslərin birində - 17.10.2020-ci il-
də qəhrəmancasına şəhidlik zirvəsinə
yüksəlmüşdür.

Beyləqan rayonu, Talıbxanlı kənd qə-
biristanlığında dəfn olunmuşdur.

Zəfər Paradında iştirak edən zabiti-
miz Şəhid oldu!

Suşanın
işgaldan
azad edil-
məsində xü-
suslu fəda-
karlıq gös-
tərən qəhrə-
man oğulla-
rımızdan bi-
ri, Qax ra-
yonundan
olan qazi-
miz, XTQ-

NİN baş- leytenantı Asəf Ağayev Xocavənd istiqamətində minaya düşərək şəhid olub. Asəf Bakıda keçirilən Zəfər para-
dında iştirak etmişdir.

"Ermənilərin qənimi" ləqəbli
XTQ giziri

Qələbə
xəbərindən
iki gün son-
ra şəhidlik
arzusuna
çatdı. Vətə-
nin bütövlü-
yü uğrunda
canindan
keçənlərdən
biri də Xü-
suslu Təyi-
natlı Qüvvələrin giziri Allahverdi Əlk-
bərovudur.

O, 2017-ci ildən Müdafiə Nazirliyinin Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrində kəşfiyyatçı gizir vəzifəsində xidmət edib.

Allahverdi sentyabrın 27-də başlayan Vətən Mühəribəsində Suqovuşan kəndin, Füzuli rayonunun və Hadrutun işğaldan azad olunmasında iştirak edib, döyüslərdə öz qəhrəmanlığı və qətiyyəti ilə fərqlənib. Ermənilərin 100-dən artıq canlı qüvvəsinin mahv edən böyük komandanı Qubadlı uğrunda gedən döyüslərdə yaralı döyüş yoldaşını xilas etmək istəyərən tərəfindən snayperlə vurulub və ağır yaralanıb. Həkimlərin səylərinə baxmayaraq, noyabrın 11-də Mingəçevir şəhər hərbi hospitalında dəyişib və Ucar rayon Şəhidlər Xiyabanında dəfn olunub.

Anası Allahverdiyi atasız böyüdüb. Aybəniz Abdullayeva deyir ki, o, çox tərbiyəli, məhribən uşaqlı, hərb sənətini də könlüllü olaraq seçib:

"Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilanın alınmasında iştirak edib. Adını "ermənilərin qənimi" qoyublar. Döyüş yoldaşları deyir ki, Allahverdi nə zaman qabağa getsə, o günü işimiz əla alınırdı".

Qeyd edək ki, Allahverdi Əlkəbərov Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə ölümündən sonra "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edilib.

Allah Rahmat eləsin!

ƏDALƏT •

19 dekabr 2020-ci il

"Zəngəzur Azərbaycandır" şansı və erməni politoloqları həyəcanlandıran Tex, Aravus nüansı

Bu günlərdə erməni politoloq Suren Sərkışyan təşvişlə öz xalqına bildirdi ki, Ermənistandakı qeyri-effektiv idarə, hakimiyətin total qeyri-mövcudluğunu nəticəsində yeni reallıq formalasılıb: "Burada Sünik (Zəngəzur mahalı) vacib rol oynayır. Niyə? Sünik təkcə Ermənistandan yox, həm də İranın xariç sərhədidir. İranın nöqtəyi-nəzərincə, bu, ABŞ və İsrail tərəfindən yaradılan həlqədə strateji sərhəddir. İran

üçün Sünik ona görə vacibdir ki, bu, Ermənistən və Gürcüstən vasitəsilə Türkiye və türk dövlətlərinən yan keçərək Rusiya və Qara dənizə çıxış imkanı yaradan yeganə quru yoludur".

Qarabağ prelüssidir: Zəngəzur başlayır-deyə vurğulayan erməni politoloğun fikrincə, Sünike nəzarət planında Türkiyənin regionda rolu artı, çünki ABŞ, İsrail və İran ona müraciət etməli olacaqlar: "Bu razılaşmada biz faktor deyilik, ona görə ki, bizdən heç ne soruşmayaçaqlar".

Daha bir həyəcanlısı erməni politoloq Yervand Bozoyandan gəldi. O, Qarabağın Azərbaycanın tərkibinə qayidaçı təqdirdə Ermənistən bununla bərabər Zəngəzuru da itirəcəyini bildirdi: "Hazırda heç kimə Qarabağı Azərbaycandan ayırmak, müstəqilliyini tanımak və ya Ermənistən tərkibinə qatmaq sərfəli deyil. İran Azərbaycandan və azərbaycanlılardan ehtiyat edir, Türkiyə Azərbaycanın strateji tərəfdasıdır, Gürçüstən "iki Qarabağı", Rusiya Federasiyasında isə 89 "Qarabağ" mövcuddur. Qonşularımızdan heç kimin bu problemin həlli ilə bağlı resepti yoxdur". Ermənistən Milli Təhlükəsizlik Xidmətinin keçmiş rəhbəri, politoloq David Şahnazaryanın həyəcanının haqlı olduğunu duyurdu: "Bizim cəmiyyət elə bilir ki, mühərbi bitib. Əslində mühərbi dəfə fasılə elan edilib. Rus sülhməramlıları salamlayıram. Əslində isə mühərbi üçün əsas mövzu yenə də Sünik (Zəngəzur) olaraq qalır".

**Erməni politoloqları
həyəcanlandıran nüans:
Tex, Aravus...**

Bu günlərdə Qarabağda tarixi qələbə qazanan müzəffər ordumuzun bir grupp əsgərləri Tex kəndində (Tex - Zəngəzur mahalında yerləşir, tarixi adı Dığdır) daxil olaraq, ermənilərə buranın Azərbaycana məxsus olduğunu deyiblər. İcma rəhbəri Narses Şadunts deyir ki, təxminən 10 Azərbaycan hərbçisi kəndə gəlib: "Əllərində xəritə var idi və əraziyi çəkirdilər. Bildirdilər ki, bu ərazi Azərbaycana məxsusdur. Bələdiyyə sədri onlarla Azərbaycan dilində danışır. İzah etdi ki, bu bizim sərhədimizdir. Azərbaycanlılar çox sakit səhəbə edirdilər, sonra məvgələrinə qayıtdılar, lakin dəqiqləşdirmələrdən sonra yenidən qayıdaqlarını bildirdilər. Məsələ burasındadır ki, bizim hökumətimiz bununla bağlı heç bir rəsmi açıqlama vermır".

Nəhayət həddən artıq təşviş keçirən Narses əlavə edib ki, Azərbaycan əsgərləri Laçınla sərhədə yerləşən Aravus kəndində də gedib, bələdiyyə başçısı Arqam Hovsepyanla danışaraq, bu kəndin Azərbaycana məxsus olduğunu bildiriblər.

Məsələ ondadır ki, Ermənistən Azərbaycan torpaqlarını işğal edəndən sonra dövlət sərhədini bir çox istiqamətdə irəli çəkib. Məqsəd torpaqları nə vaxtsa qayıdarsa, həmin ərazilərin Ermənistəndə qalmasıdır. Söyüdü (Zod) qızıl yatağı ilə bağlı olanlar bunun sübutudur.

Azərbaycan ordusu Ermənistən qanunsuz qurduğu keçid məntəqəsini dağdaraq, ermənilərə yataqdan çıxmalarını bildirdi. Ardınca Rusiyanın vəsítəciliyi ilə sərhədin demarkasiyası üzərində müzakirələr başlandı.

Başı bələli Zəngəzur

Hələ sovetləşmə dövründən çox əvvəl Azərbaycanın Zəngəzur mahalının böyük hissəsi azərbaycanlılara məxsus olub. Qafan, Gorus, Qarakilsə (Sisian), Mehri və Kürdəstan qəzasından (Zəngilan, Qubadlı və Laçını) ibarət mahaldə XX əsrin əvvəllərində 149 türk, 91 kürd və 81 erməni kəndi var idi.

Zəngəzur Çar Rusiyası dövründə Yelizavetpol quberniyasının tərkibində olub. 1905-1907 və 1914-1920-ci illərdə silahlı erməni dəstələrinin törətdiyi qırğınırlar nəticəsində bu mahaldə təxminən yarım milyon yerli əhali öldürültüb. Həmin iller-

də Zəngəzurda 115 müsəlman kəndi yer üzündən silindi. 4472 qadın və uşaq erməni silahlıları tərəfindən vəhşiliklə qətlə yetirildi.

Mudros müqaviləsi əsasında osmanlı qoşunları Azərbaycanı tərk etdikdən sonra ingilislər AXC tərkibində yaradılan Qarabağ general-qubernatorluğununu tənqidlər və Şuşa, Cəvansır, Cəbrayıl qəzalarını ilə birləşdə Zəngəzur qəzası da buraya daxil idi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti ölkənin ərazi bütövlüyüünü təmin etmək üçün Zəngəzura qoşun hissələrinin göndərilməsini qərara aldı. Dəstə oktyabrın 30-da ilkən mövgələr istiqamətində Xankəndindən Zəngəzura doğru hərəkətə başladı. Digər kəndinin erməni silahlı qüvvələrindən təmizlənməsi həm Qarabağa aparan strateji yolu, həm də bölgəni nəzarət altında saxlamaq üçün böyük əhəmiyyət daşıydırdı. Digər istiqamətində aparılan döyüşlər Azərbaycan qoşun hissələrinin uğurda başlasa da, onu əldə saxlamaq mümkün olmadı.

Sovet Rusiyasının bizə biçdiyi "don"

1920-ci il 10 avqustda Rusiya KP-nin Qafqaz Bürosu Azərbaycanın bolşevik rəhbərliyinin razılığı olmadan Naxçıvanın Şəhur-Dərəleyəz bölgəsini Ermənistəna vermək bərədə qərar çıxardı, Qarabağ və Zəngəzur isə Azərbaycanla Ermənistən arasında "mübahiseli ərazilər" elan olundu. 1920-ci il noyabrın 29-da Ermənistəndə sovet hakimiyyətinin qurulduğu elan olundu. Zəngəzurun Ermənistənə verilməsi 1920-ci il noyabrın 30-da keçirilən Azərbacan KP MK Siyasi və Təşki-

lat bürolarının birgə iclasının qəbul etdiyi qərarı ilə həll olundu. 1933-cü ildə Ermənistən SSR-in ərazisi rayonlara bölündü və Zəngəzur adı xəritədən silindi. Yerində Qafan, Gorus, Qarakilsə (Sisian) və Mehri rayonları yaradıldı. Nəticədə Naxçıvan digər Azərbaycan torpaqlarından ayrı salındı.

Zəngəzurun Azərbaycanda qalan hissəsində isə əvvəlcə Kürdəstan qəzası, sonra isə Zəngilan, Qubadlı, Laçın rayonları yaradıldı.

"Zəngəzur Azərbaycandır" deyə bilmək şansı yaranıb

"SSRİ Ermənistən sovetləşməsi qarşılığında Zəngəzuru heç bir hüquqi əsas olmadan, on əsas da Azərbaycanın xalqının razılığı olmadan verib. Bu rəsmi sənədlərlə də var. Digər tərəfdən, Paris Sülh Konfransında Azərbaycan, Ermənistən və Gürcüstən dövlətlərinin ərazisi rəsmi şəkildə təsdiqlənib. Zəngəzur mahalı da ADR ərazisi kimi qəbul edilib. Bu və digər rəsmi tarixi sənədlərlə məsələni BMT miqyasında, MDB və digər beynəlxalq təşkilatlarda səsləndirə bilərik".

Bu fikirləri beynəlxalq hüquq üzrə professor Fərhad Mehdiyev söyləyib. O bildirib ki, Azərbaycan indiki halda Zəngəzur məsələsinə beynəlxalq müstəvidə aktuallaşdırıcı bilor: Biz ən azı dünya içtimaiyyətinin diqqətini bu mövzuya yönəldə, bə istiqamətdə böyük bir prosesə başlaya bilərik. Əsas məsələ də odur ki, dünyaya əslində Ermənistən necə yarandı və 1918-ci ildə beynəlxalq aləm tərəfindən tanınan ərazilərimizin bir hissəsinin qanunuz suz olaraq, referendum keçirilmədən, xalqın razılığı olmadan ermənilərə necə verildiyini sübut edə bilərik. Gerisi isə gələcəyin işidir".

Rusiyalı analitik Aleksandr Xramçixin də bu mövzuya toxunaraq belə bir fikir yürüdü: "Zəngəzurun qaytarılması və Azərbaycanın Naxçıvanla birləşdirilməsi bəlkə də Bakının müşyən şərtlər daxilində həyata keçirilə bilən maksimum programdır." Rosmi Bakının bunu mütləq edəcəyini söyləmək olmaz, lakin şərait əlverişli olarsa, cəhd edə bilər",

Sərkərdə də xalq deyəni deyir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev dekabrin 10-da Bakının Azadlıq meydanında Vətən mühərbiyəsində qələbəyə həsr olunan Zəfər paradında çıxışı zamanı belə bir fikir söylədi:

"Əslində, Ermənistən aqresiv təcavüzkar siyaseti hələ 80-ci illərin sonlarından başlamışdır. O vaxt indiki Ermənistən respublikasında yaşamış 100 minlərlə azərbaycanlı öz dədə-baba torpaqlarından didərgin salındı. Zəngəzur, Göyçə, İrəvan mahalı bizim tarixi torpaqlarımızdır. Bizim xalqımız bu torpaqlarda əsrlər boyu yaşayıb",

Əminliklə deyə bilərəm ki, sentyabrın 27-dən dekabrin 1-nə qədər xalq olaraq Prezidentimizin ətrafında necə six birləşdikəsə, 44 günlük mühərbiyədə dövlətimizlə necə bərabər olduqsa, bundan sonra da bu cür birlilik, həmrəylik davam etməlidir. Axi qarşında hələ Zəngəzur da var....

Əntiqə Rəşid

Eminquey

Yanmış körpülərə
bir vaxtları sağlam
körpü gözü ilə baxın

Allahla bağlı inancım nə Qurana, nə peyğəmbəre, nə də başqa-başqa filosofların düşüncələrinə dayanır. Mən Allahı özüm axtarıram, özüm tapıram. Gündəlik həyatimdə, keçmişimdə. Hadisələrin üstündən keçirəm, sonra analiz edirəm. Bütün bunlar niyə verdi? Bunun onunla nə əlaqəsi var?

Körpüleri O yaradır. İnsandan insana. Bir gün mənim yadına salır ki, mesaj qutumu açım. Oradakı məsajların axırına kimi gedib çıxmı. Orada bir yazışma ya diqqətim kəsilsin, tanımıyım və o yazışmadakı adama çox yox, bircə söz yazım - "Salam".

Səhərsi o insan mənə yazın və məlum olsun ki, bir neçə il öncə münasibətim olan biridir. Beləcə qırılım əlaqə bərpa olunsun. Sonra ortaya bir problem çıxınsın. Bir insanın köməyə ehtiyacı olsun. Ki, kimə deyibse, yaxın durmayıb. Sonra heç kimin etmədiyi edib əl-ələ verib o insanların könlünü az da olsa şad edək.

Sona?

Sonrası yoxdur...

Ona görə yoxdur ki, Allah belə istədi. O istədi ki, biz sifir o insan üçün bir-birimizi tapaq.

Artıq insanlarla əlaqələrə bu cür yanaşırıram. Əgər dostluğumda o gözlə adamlar olmasaydı, mən də üzüqara qalacaqdım.

Demək ki lazımlı, tanımlayıbmış. Allah rastıma çıxarıb ki, ona kömək olum, ya o mənə kömək olsun, ya da onun vasitəsilə kimsə, fərqi yoxdur, maddi ya mənəvi.

Demək ki o dostların da xeyir iş görməyini, savab qazanmağıni Allah istədi.

Aradakı zəncir qırılsa da, körpü yansa da eybi yoxdur. Demək ki belə lazımlı imiş. Sən o insanın ömründən bes-on günlük keçib getməliyimşən.

Sənin etdiyinə dəyər verir və yaxud da vermir, fərqi yoxdur. Sən bir başqasına görə onun ömrünə bes-on günlük kadr olmalıdır.

Və mütləq etdiklərinin əvəzini alacaqsan. Mən etdiklərimin əvəzini artıqlamasıyla aldım və ona görə də bə yaxını yazdım.

Yanmış körpülərə bir vaxtları sağlam körpü gözü ilə baxın.

Bizi birləşdirən də, ayıran da Odur...

Səxavət Məmməd

**Biz bu yolda
dost, qardaş,
yoldaş itirmişik**

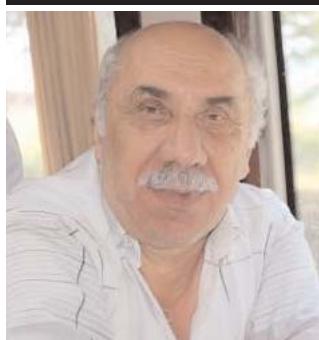
Sərhədlərin müşyən edilməsi və Qarabağda baş vərən proseslərlə bağlı çoxları danişır, yazar. Şəxşən mənim üçün orda duran, işin içində olan hərbçilərin mövqeyidir.

Hərbçilərlə danişandan sonra açığı çox rahatlamışam. Kiminlə danişmişəm, eyni şeyi deyir. Sərhədlərin müşyən edilməsində yarılmətən metrin belə səhəbəti gedir, bir qarış belə güzəşt edilmir. Hərbçilərin sözləridir: "Biz bura qədər şəhid verərək, qan tökərək gəlib çıxmışıq".

Nə Rusiya, bütün dünya da bir olub gəlsə, güzəşt etməyəcəyik. Biz bu yolda dost, qardaş, yoldaş itirmişik. Kim nə deyir, desin, nə edir etsin, mümkün olmayaçaq".

Kimlərsə siyasetçilərin ağızına baxa bilər, mənim üçün döyüş görmüş hərbçilərin sözü önməlidir. Kimsə deyə bilər ki, bəs hərbçilər də əmərə tabedir. Bəli. Məsələ ondadır ki, mühərbiyədən öncə hərbçilərin fikri nəzərə alınmaya bilərdi, indi vəziyyət fərqlidir. Döyüş görmüş, qalib gəlmış, biçaqla, dişi ilə Şuşanı alan hərbçiyə humanizm, regionda baş verən prosesləri başa sala bilməzən. Buna heç cəhd də edilməməlidir.

Siyasetçilər də bunları əsas götürürək, hərbçilərin motivasiyasının hansı yöndə olduğunu bilib, elə hərəkət etməlidir.

Əbülfət MƏDƏTOĞLU
madatoglu@mail.ru

XUDMANİ TOY

Yaşadığım həyatın danılmaz gerçəkliyi

... Az qala bir aydır ki, dinciliyim, rahatlığım unudulub. 44 günlük Böyük Vətən Müharibəsinin sevincindən, Zəfər paradının yaratdığı ovqatdan nə qədər yararlansam da, nə boyda ümidiñ ağuşuna atılsam da, amma bir özəl istəyin caynaqları sıxır məni. Bu elə bir istəkdi ki, bunu bütün valideynlər canından, qanından keçirir və onu bütün valideynlər öz arzularına, öz istəklərinə, öz güclərinə, öz imkanlarına görə həm xəyaldə, həm gerçəkdə reallaşdırırlar.

Bu barədə mən bir dəfə də yazmışdım. Təqribən 12-13 il bundan önce "Xocalı toyu" adlı həmin yazımda Xocalıdan ayaqyalın, başıaçıq, valideynlərinin əlindən tutub canını güclə qurtaran xalam nəvəsinin toyundan idi bu yazı. O toyun sahibi oğlu üçün hələ Xocalıda elə arzular, elə xeyallar dilə getmişdi ki, sadə bir adamın bu cür istəklərinə daxilən gülmüşdüm. Hətta öz-özümə demişdim ki, "xalaoğludaki ürəye bax, arzuya bax, gör oğlunun toyunda kimin oxumasını istəyir və bir də gör bu toyun üç gün, üç gecə çalınmasını necə canı-dildən arzu edir". Amma o toy nə üç gün, üç gecə çalındı, nə də Xocalıda oldu. Heç xalaoğlu toyda oxumasını arzulduğu xanəndəyə de üz tutmadı. Sözarası səbəbini soruşdum, acı bir təessüfle dedi ki, "Mən nə hayda, sən nə hayda, hansı günümə yaraşır xalq artistini, o boyda məşhur insanı yataqxana həyətində qurdugum mağara dəvət edim. Bəlkə də dəvət etsəm gələr, amma mən bunu edə bilmərəm".

Hə, bax, belə bir söhbət də olmuşdu xalamoğlu ilə aramızda. O toyla bağlı yazdığını yazağıda yazmışdım ki, nə danışıbgülənlərin, nə oynayanların heç birinin üz-gözündə, səsində 80-ci illərdə Xocalıda çalınan toyların iynə boyda da olsun cizgiləri yox idi, hiss olunmurdu ki, bu Xocalı toyudu. Nə isə...

Bəli, indi mənim ürəyimin yüküne çevrilən qayğı da, rahatlığımı əlimdən alan fikir də elə bir arzumla, bir istəyimlə bağlıdı. Bu arzu, bu istək 25 il içində böyüüb. Onunla bərabər övladım da böyüüb, o da bütün yaşıdları kimi bu 25 ilin sınaqlarından keçib, qayğılarını yaşayıb, şiltaqlıqlarını çevrəsi ilə bölüşüb. Və ən vacibi onun da gənclik arzusu - bir evin, bir ailənin sevincini bö-

lüşmək, taleyinə hopdurmaq - axır ki, gəlib reallaşma anına yetişibdi. Təbii ki, ata da, ana da, qardaş-bacı da, bütövlükde ailə də bu günü onunla bərabər yaşadıgi kimi, bərabər də böülüşmək reallığının qapısına gəlib çatıb. Bax, elə mənim də içimdəki yükün, qayğının rəhatsızlığını əlimdəm alması həmin anla bağlıdı. Yəni...

Valideyn övladı böyüdür ki, onun sağlamlığını, təhsilini, gələcək həyatını, eləcə də toydüğünü övladı ile birlikdə böyüdür... hər gün oğul-qız toyuna doğru yol gəlir. Bu yol bəzən qısa və istəyə uyğun olur, bəzən isə...

İndi dünyani cənginə alan pandemiya hamı kimi Azərbaycan adlı məmləkətin də ərazi-sində at oynadır. Ona görə ölkədə "Evde qal - sağlam ol!" çağırışı sərt bir şəkildə hamimizin gündəminə daxil olub. Bu realliq bizləri qorunmağa, özümüzü qoruduğumuz kimi ətrafımızı da qorumağa bizi birmənalı şəkildə məcbur edir. Deməli, bu da görüşlərin, tədbirləri, məclisləri öncə seyrədir, təxirə salır və sonra da qadağan edir. Bax, mən də bir valideyn olaraq uzun müddətdir ki, götür-qoy edirdim. Düşünürdüm ki, bu pandemiyanın yolu qısa olar, gəlib ötüb gedər. Və onda mən də özümün, ailəmin arzusunu normal insanlar kimi gerçəkləşdirərəm. Amma mən saydıgımı saymadı pandemiya. Onun sayğacı ele özünün istədiyi kimi fırlandı. Və...

Siz bu yazınızı oxuduğunuz anda yəqin ki, bir ata kimi, bir ailə başçısı kimi hansı hissələri keçirdiyimin şahidi olacaqsınız.

Görəcəksiniz ki, qızının əlindən tutub nişanlı olduğu insana artıq köhnə kişilərin dediyi kimi "Allahın əmri, peyğəmberin izniyle" kəbini də kəsilmiş bir Allah bəndəsinə "Xoşbəxt olun!" deməkə vermək necə də qayğılı və həm də qəhər dolu bir məqamdır.

Çevrəndə bu qədər doğmalar, dostlar olduğu halda tək bir ailənin içərisində bu toyu etmek və o toyun da "Vağzalı"sinı üzəyində çalıb elə üzəyində də eşitmək, rəqs etməli olanların özləri kimi rəqsələrini də xəyal etmək təkə qızımın, ailəmin alın yazılısı deyilmiş. Bu həm də hamımızın məhkum olduğu bir gerçəklilik imiş...

Doğrudur, özümə təselli verirəm... ailəmə təselli verirəm... gerçək vəziyyətlə barışlıq həmimiz... hətta Sovet dönenminin

"Komsomol toyu"ndan söhbət salıram... Bütün bunları həm özüm üçün deyirəm, həm də gəlin köçən qızın anası üçün, bacısı üçün, qardaşı üçün... Menimlə bərabər onlar da de-diklərimi reallıqda qəbul edirlər. Amma üz-gözələrinə baxanda görürəm ki, onlar da bacı to-yunda oynamaq, onu ata evindən "Vağzalı" ilə yola salmaq, arxasında su atmaq, daha nə-lər, nələr keçirirlər ürəklərin-dən. Sadəcə, keçirirlər... Bu ar-zuları həqiqətə çevirmək isə pandemiyyaya görə yasaqdı. Təkcə yasaq olduğuna görə yox, həm də ailəmizin sağlamlığı qorumaq üçün gərekdi. Elə yeni ailənin də!..

Bəli, qızım yeni ünvana köçür... "Vağzalı"sız, musiqisiz, sadəcə ata-ana, qardaş-bacı xeyir-duası ilə. Elə yeni ünvanda da onu musiqisiz, "Vağzalı"sız ata-ana, qardaş-bacı qarşılıyır. Hər iki təref reallıqla barışır. Təsəlliləri, istəkləri budur ki, gənclər xoşbəxt olsun. Onların uzun çəkən ömürlərinin "nişanlı olma" fəslə aile olma fəsilinə çevrilsin. Bax, buna görə də hər iki ailə razılaşdı bu səssiz, haysiz-küysüz, qonaq-qarasız, ən vacibi isə "Vağzalı"sız toy. Nə deyirəm, qismət deyilən, alın yazılısı budursa, Allah övladlarımızı və bütün subaylarımız xoşbəxt etsin! Amin!

Bu yazınızı yazmaqla təkə üreyimi boşaltmadım. Həm də məndən toy dəvəti gözləyən dostlarımı, doğmalarımı demek istədim ki, biz ailəmizdə sadəcə olaraq, günün reallığına uyğun olan ailə süfrəsi açıb qızımızı özünün daimi üvanı-na yola saldıq. Odur ki, heç kimi rahatsız etmədik, heç kimə problem yaratmaq istəyində olmadıq və heç kimdən də bu toyla bağlı incikliyimiz yoxdur. Çünkü bu, xudmani toy idi.

P.S. Redaksiyamızda mə-nə ən əziz olan Gülər xanım sözarası dedi ki, qardaşım qızını da elə bu qaydada köçür-dük. Həmişə mənimlə danışanda deyir ki, bibi, mənim "Xur-xudmani toy"um yadın-dı? - deyir özü də gülür, mən də. Bax, mən də həmin qızımızın dediyi özünəməxsus fikrə davam kimi əlavə edirəm: təki toylarımız səbəbkarların həyatını sevincə, xoşbəxtliyə bələsin. Onda məclisdəkilərin sayı, iştirakı heç bir önəm daşımayacaq. Çünkü səbəbkarlar xoşbəxtirlər!

Vətən mühəribəsinin sonla-rında dostum Rəşad Məcid mənə bir video yollayıb soruşdu: "Tanidin bu yerdə, Ağsəs?..."

Göndərdiyin videoya Baxmışam doya-doya. Qoy sayım bir-bir, eşit, Tanidim, Rəşad Məcid: Çətin, əzəblə yolu, Abdal-Güləblə yolu. Qəbirstan... şəkillik, Bu da kəndə qalxan dik. Sol tərəf bağın başı, Yaxında Sürşək daşı. Bir az da yuxarı qalx, Quruyub ki köhnə arx! Yol gedir pocta sarı, O üzündə hasarın Dükən-malları çin-çin Müftədi qonaq üçün. Azca da yuxarı qalx, Bir bizim məktəbə bax:

Mən burda oxumuşam, Həm gündüz, həm də axşam, Bəzən də sahərəcən... Bir anamdı, bir də mən. Camaat uyuyardı, Anamsa çay qoyardı, Balası ac qalmasın: Bu da qozu, alması. Yerimə gotirərdi, Bircə mən idim dərdi: "Ağacları kəsdirək,

Kimin yeridi? Sən tap! Gedəkmi xalamgilə - And işib qonaq gelə, Qurban kəsəsidi o, Kişi əvəzidi o. Evi qaya başında, Çıxmır ora maşın da! Getməyək? Ya da gedək, Payi-piyada gedək: Maşabbası göstərim, Mixi yazı göstərim - Hər daşda, hər qayada... Gedək? Getməyək ya da! Qırx eva döñək hələ, Ordan da Camışgölə - Korbulağın altına, Altuna bax, altuna! Xina yaxıbdı yallar, Gözla ha, ilan olar. Sənə demisdim axı, Bizdə Əlibulağı - Üstündə nar gül açar, Yiğisər xəstə, naçar,

Qoyunları qurdıraq, Quluya toy vurduraq! (Kəsildi ağac, anam, Kəsildi əlac, anam, Qəbri torpağı, özü Atama möhtac anam...) Hə, bu da həyətimiz, Qorxma, yoxdu itimiz. Tutumuz qoşa-qoşa, Yavaş, üstün bulaşar. İsti yuvam - evimiz, Dədə-baba evimiz. Qabağı aynabənddi, Cox deyil, iki bənddi. Döşəyin altı kitab,

Bir dilək dilər bura, Kafir da galər bura. Mapiyah... Gəvənlə... Dırmaşaq sənli-mənli, Qocalığa hələ var, Haçadagá hələ var. ... Dönüb Abdala çatdıq, Kənd deyil, müğamatdı. Yarı bihuş oxuyur, Azad bir quş oxuyur... Qoşulub quşa uçaq,

HARDAN BİLƏYDİM, MAHMUD

Azadlıqına qəsd edən varsa, ölümü gözə alacaqsan.

Ösir torpaqların azadlığı elə böyük sevincdi ki!

Azadlıq uğruna savaşarlar.

Bu savaşdan qalib çıxanlar - hər yara-li, hər itgın, hər şəhid sevinc dünyamızda özünü yer elədi.

Hər biri haqqında danışmaq, yazmaq, hər birini tanımak isteyir... Bir - birimizi onları unutmamağa çağırıraq günlərdi. Amma Onlara olan borcumuz ödənməz ki!...

Onların arasında bir tərəfdə dayanıb utancaq -utancaq gülümşeyən Mahmuda da. Mahmud yaddaşında iz buraxan mə-zunlardandı. Mahmud haqqında əmin fik-

rim vardi: Burda dayansan, sənə çətin olacaq, hətta həyatını itti bilərsən, amma başqlarına yaxşı olacaq. Amma məcbur deyilsən, gedə bilərsən, amma başqlarları əziyyət çəkəcək. Seçim sonındı. Üzündəki utancaq təbəssümü "olsun" deyərdi. Mahmud tərəddüd etmədən ölü-müənə razı olardı.

Ailənin sonbeşiyi və iki bacının tək qardaşı idi Mahmud. İkinci Qarabağ savaşı başlayanda hərbi xidmətdə idi. Su-qovuşan uğrunda döyüşlərə qatıldı. "Torpaqlarımızı azad edəcəyik. İnani-ram. Bunda mənim də payım olacaq" - dedi son dəfə. Ata - ana yurdunu Cəbrayı-lı görmək oldu son arzusu.

Sonra... Günlərlə ondan xəbər ala bilmədilər.

Əslən Cəbrayıldan olan Heydər Ca-vadov Birinci Qarabağ savaşına könüllü gedib. 90 - ci ilərdə 6 il hərbi xidmətdə olub. Birinci Qarabağ Savaşının zabit-kimi bu xəbərsizlikdən xəbəri vardi, hə-

yacanını gizlətməyə çalışsa da, nə oldu-ğunu bildirdi əslində. O həm də ümidi-ni gözlərinə sixan Ata idi. Vurnuxurdu, bir - neçə dəfə cəbhə bölgəsinə getdi xəbər ümidiylə. Olmadı...

İgidlərimizin, Şəhidlərimizin hamisini-n üzündə bir işq, nur var... Bu işqi qar-ralığımıza verib gedənlərdən biridi Mahmud.

Hardan biləydim ki, bir gün çox sevdiyim şagirdim Vətən yolunda Şəhid olacaq, onun haqqında yazı yazacağam. Hardan biləydim?

Hardan biləydim, Mah-mud?...

Utancaq, sakit, ağıllı ba-xışları ilə gözlərimin önnündədi. Elə bil heç yera getmə-yib, hələ şagirddi. Qiymətləri 4 və 5-idi. Oxuduğu sinfin uşaqları da savadlıydı. Hay-küylü idilər. Böyüdükcə bir az da dəcəllişdilər. Elə uşaqlar vərdi müəllimləri bezdirirdi. Osa dəyişmirdi. Hər-dən bəzilərinin yersiz hərəkətlərindən onların əvəzinə utanardı. Dəyərliydi. Utanmaq hissi olmayanların dəyəri ol-mur.

Dəqiq elmləri sevərdi. Arada "Bu gün Mahmud 5 alır. Bu təkcə biliyinə ve-ri-lən qimət deyil. Davranışına, məsuliyyətinə, özünə və ətrafına hörmətinə veri-lən qiymətdi" - deyərdim. Üzündə yenə utancaq təbəssümü görünərdi. Fərqliydi Mahmud.

Texniki universitetin bakalavr pilləsi-ni bitirib magistraturada oxumaq arzusunu vardi. Amma "hərbi xidmətə gedəcəm" dedi. Anası Səkinə xanımın "Bəs magistratura?" sualına "Vətənə borcum var" de-yə cavab verdi. Ana bilirdi ki, Mahmud boşuna danışmaz, qərar verib-sə, gedəcək. Ona görə de heç nə demədi. Borcunu ver-məyə getdi Mahmud. Anası Səkinə xanım deyir ki, onu hərbi xidmətə yola salmağa getmişdir, uşaq elə sevinirdi, elə sevinirdi. Sonra kövrəlir: Mən ona hələ uşağım deyirdim, bir də baxdım ki, o artıq böyükdü - əskərdi. Dostlarının görtüldüyü bayraqı gah başına tutdu, gah öpüb əzizlədi, gah sinəsinə sixdi... Bir də... "Anayam... Nəsə vüqarla Hərbi Komissarlığın qarşısında vüqarla dostlarıyla dolaşan oğluma baxanda mənə elə gəldi ki, onu son dəfə görürəm... Bilmirəm ni-yə? Ana üreyidi"- söylədi ana. Ah, ana...

Möhtəşəm ANAlar! "Vətən sağ ol-sun!" - deyən Ana ürəkləri.

Sevinclə, qürurla, fəxrə getdi. Vətən bayrağını sinəsinə sixib getdi və bayraqa siğrib gəldi. Qubadlıda, Xankəndində, Xocalıda dalgalanmaq üçün bayraqa dö-nüb gəldi. İndi O ikinci Fəxri Xiyabanda ən böyük amalları Vətən azadlığı olan,

hər biri Vətən olan igidlərimizlə birlik-dədi. Onların arzuları Vətən torpağında boy verəcək.

Mahmudların düşüncəsi, mənəvi dün-yası, vətən sevgisi... keçmiş olmur. Bu gündə yaşayır, sabaha gedir.

Hər şəhid sarsıdır adamı. Onun da şə-hid olduğunu eşidəndə sarsıldım. İnan-maq istəmədim. Oxuduğu məktəbin Tədris hissə müdürü Naibe müəllimlə, sinif rəhbəri Aida xanımla xeyli səhəbtəşdirdim, bölüşdüm. "Çox gözəl şagird idi. Ağılı, təmkinli, savadlı. Öz dünəsi vardi. Hər kəsi də o dünəyaya buraxmazdı" - dedilər. Bakının Yasamal rayonundakı Aslan Ağaverdiyev adına 31 nömrəli məktəbin məzunuydu Mahmud Heydər oğlu Cava-dov.

Ölməzliyə qovuşan 21 illik ömrünün 11 ilinin şahidi olan məktəb divarlarına, pillələrə, sinif otaqlarına baxmaq keçdi ürəyimdən. Mənə elə gəldi ki, həmişə oturduğu ikinci partada oturub yenə Mahmud. Əlbəttə oturub. Çünkü onundunənin arzuları bu gün həqiqətə çevrilib, sa-bah Ağdamda, Fizulidə, Kəlbəcərdə, La-çında, Şuşada yaşayacaq. Xocalıda çıçək-ləyəcək.

Bu arzular heç vaxt bitməyəcək. Həmişə yaşayacaq, bu doğma yurdunu - Azərbaycanı yaşadacaq Mahmud kimi. Mahmudlar kimi.

Kamalə Abiyeva

Oktay ABULLA

NECƏSƏN?

(Möhtərəm
Prezidentimiz
cənab İlham Əliyevə)

Nisgil könlüm, istəyimə qovuşdum,
Doğan günəş, al səhərim, necəsən?!
Otuz ildir nəfəsinə həsrətəm,
Söz vermişdi qayıdacam, bildim mən,
İstisuyum, Kəlbəcərim, necəsən?!

Ana Vətən, varlığından doğuldum,
Gah gömülüüm, gah asıldım, boğuldum.
Yaradanın sevgisində qorundum,
Xatırladım, yada saldım, biləsən,
Yorğun düşən igidlərim, necəsən?!

"Ənəlhəqqidir" Haqqə tərəf yolumuz,
Vətənsizə qucaq açdı qolumuz.
Laləzardı, bir cənnətdi yurdumuz,
Mübarizik, yenilməzlik, çox əhsən,
Ay qüdrətim, ay hünərim, necəsən?!

Aman vermə, əl-qol atsın düşməni,
Hünər göstər, ruhlandır bir məni.
Qalasına, qayasına hör məni,
Naməndləri yer üzündən siləsən,
İgid əsgər, bəxtəvərim, necəsən?!

Qubadlıya, Tərtərədi səfərim,
Məyus oldum, tükənmədi hünərim.
Yenə məqrur, qürurludur şəhərim,
Xəyalından nələr keçir, görəsən?
Söyləmədim, ay təhərim, necəsən?!

Dərd deyilməz, dərdin ağır, Xocalı,
Torpağını sulayıbdı al qanım.
Mənim Şuşam, Cəbrayılm, Ağdamı,
Qoy xar olsun gül yerinə kül əkən,
Xarı bülbü'l - şah əsərim, necəsən?!

Götürmərəm minnətini bir yadın,
Öz ocağım, öz çörəyim, öz adım
Azərbaycan - Türkiyədi qanadım,
Dədə Qorqud, Şah İsmayıll, Həzisən,
Ay ər oğlu, ərənlərim, necəsən?!

Heyrətdəyəm, sərkərdəmin zəndinə,
Düşməniniz tab gətirmir cənginə.
Şah İsmayıll Xətaidi, sən demə,
Qəhrəmanın düz alnından öpəsən,
Ay sevincim, ay fərəhim, necəsən?!

Aslanların qalib olar savaşıda,
Yürüşün var, zəfərin var qabaqda.
Dərin düşün, ay kamalı, bu haqda,
Ruhumuzu "Misri" üstə kökləsən,
Oktay desin, yürəyim, necəsən?!

Vasif Əlibəyli

Çin Aya da
"pandemiya"
göndərdi

Maraqlı bir faktı qeyd edəcəm ondan sonra müzakirə etmə istəyənlər buyursunlar. Bildiyiniz kimi Dünya pandemiya bəslə ilə əlləşir bir çox ölkələrdə pandemiya ilə əlaqədar bütün qurum-ların işində axşama olarkən bəzi ölkələrdə vəziyyət nə qədər ağır olursa olsun digər sahələr öz işlərində axşama etmirlər. Planlaşnan zamana görə hərəkət edirlər. Bu ölkələrdən biri də Çindir.

Çinin 24 Noyabr tarixində Ayın qaranlıq tərəfinə (dünyadan görünməyən) öz kosmik gəmisi endirib. ABŞ və SSRİ-dən sonra aya bayraq səncan 3-cü ölkə oldu. Ayın qaranlıq tərəfindəki volkanik partlamalar olub deyilənə görə. Ordan materiallar top-layacaq və dünyaya geri gətirəcək. Bir başqa mənbədə oxuduğu-ma görə Çin kosmik gəmidə qurdlar da göndərib. Ordakı yaşamı da araşdıracaqmış. Çin çox əcaib ölkədir. Bütün dünyaya mesaj verir ki siz, pandemiya ilə əlləşirsiniz, ay maska belə gəldi, maska belə getdi, 190 manat verilməlidir amma torpağı olanlarla verilməməlidir və s. Biz bu problemlər pandemiyanın ilk olduğu 1-2 aylarda həll etmişik və indi də kosmik gəmi göndəririk. Halbuki pandemiya bizdə normalda sadəcə səhiyyəni iflic etməli ikən bütün sahəni iflic edib. Bu da bizim hazırlıqlılığımız. Hər kəsin işinə peşəkar yanaşması yəqin bunu göstərir. Gün o gün olsun bu pandemiya bitsin gedib ayın qaranlıq tərəfində "normalni oturaq"

si katibliyinin rəhbəri İsmayıll Dəmərlə bəyan edib ki, ABŞ-in sanksiyaların Rusiya ilə bağlanan S-400 zenit rakət komplekslərinin alınması ilə bağlı müqavilələrə heç bir təsir olmayıcaq.

"Sanksiyalar bəzi müəssisə-təşkilatlarından və ayrı-ayrı vətəndaşlar-dan başqa heç nəyə təsir etməyəcək. Həmçinin Rusiya ilə əvvəller bağlanmış müqavilələrdə təsiri olmayıcaq. Hərbi potensialımız və təhlükəsizliyimiz həzirdə yüksək səviyyədədir. Belə sanksiyalar bizim gücümüzü zəiflədə bil-məz"- deyə Dəmərlə A Habara bildirib. Daha sonra əlvə edib ki, "Bu sanksiyalar Türkiyəni müdafiə sənayesinin gücləndirilməsi üçün planlaşdırıldığı layihələri ikiqat güclə həyata keçirməyə sövq edəcək".

Rüstəm Hacıyev

Vaşingtonla Ankara arasında böhran davam edir

ABŞ-in dövlət katibi Mayk Pompeo Türkiyənin xərici işlər naziri Mövlud Çavuşoğlu ilə telefon danışığında bə-yan edib ki, Türkiyənin Rusiyadan aldığı S-400 zenit rakət kompleksləri amerikan hərbi qüvvələrini təhlükə al-ṭatna atır.

Beyənətdə qeyd olunur ki, zenit rakət sistemləri eyni zamanda ABŞ -in hərbi texnologiyası üçündə təhlükə yaradır və həmçinin Rusianın Türkiyənin müdafiə sənayesine müdaxilə etməsinə şərait ya-radır. "Bizim müdaxilələrimiz göstərir ki, ABŞ saksiyalarında qətiyyətlidir, Rusiya-ya əlavə qazanc və nəzərat etmək imkanları verməyəcək"- deyə Pompeo bildirib. Bildirildiyi kimi ABŞ Ankaranın S-400 ZPK-lərinin alınması ilə bağlı Türkiyə hərbi sənaye kompleksinin rəhbəri İsmayıll Dəmərlə və bir neçə əməkdaşına qarşı sanksiyalar tədbiq edib. Terkiyə-ABŞ arasında siyasi böhran 2019-cu ilin ortalarından başlayıb. Vaşington Rusiyadan S-400-lərin alınmasına əleyhinə olub.

Zenfira KILINÇ
İstanbul Gelişim
Universitetinin müəllimi

BİR MİLLƏT, İKİ DÖVLƏT

Səninlə fəxr edirəm, Azərbaycan

Atatürk, Milli Mücadilə illərində Ankaraya Böyük elçi göndərən Azərbaycan türklərinin bu hərəkatinə son dərəcədə duyğulanmışdır. Azərbaycan səfirini qəbul edən Atatürk belə demişdir: "Rumeli və Anadolu xalqı, Azeri qardaşlarının qətblərini öz qəbləri kimi döyünməyini biliyik. Bunun üçün gətirdiyiniz töhfə-salamın nə qədər dərin və ali bir hissin əsəri olduğunu təqdir edir və ali bir hissin əsəri olduğunu təqdir edir və bu salamı alarkən Azərbaycan Türklerinin də bir daha əsarətə düşməmələri və hüquqlarının qorunmasının arzusunu və gerçekliyini izhar edirler.

Azərbaycan Türklerinin dərdi bizim dərdlərimiz, sevincəri isə öz sevincimiz olduğu üçün onların arzularına nail olmaları hər birinin müxtəqil olaraq yaşamaları bizi pek ziyyada sevindirir".

İller sonra Azərbaycanın müxtəqil dövlət olması və bu günlərdə işgal altında olan torpaqlarımızın azad olması igid əsgərlərimizin Azərbaycan Respublikasının prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin müstəsna rolü olmuşdur. Bu qardaşlıq bu gün də özünü sübuta yetirir.

Bu gün öz gücү, öz Ordusu ilə yanaşı, yeraltı və yerüstü sərvətə Azərbaycan Türk ölkələri içində ən zəngin olanlardan biridir. Yüksək keyfiyyətli neft və təbii qazı ölkənin həm enerji ehtiyatını, həm də bu iki sərvətə zəngin olan müxtəlif sahələrdə ehtiyacını çox rahat olaraq ödəyə bilmək iqtidarındadır. Bu gün torpaqlar azad oldu. İlham Əliyevin azad olunmuş torpaqlara hünerlə gelişisi, bu gəlmişin içində ən yadda qalanlardan biri də Xudafərin körpüsündə olmasıdır. Məlumdur ki, Xudafərin körpüsü Xəlil Rza Naxçıvanı Təbrizə bağlayan yol üzərində salınan bir daş köprü necə də əzəməti görürdü. Uzaq keçmişdən xəbər verirdi. Şair Şəhriyar həsrətli körpüyə həsr etdiyi şeirdə deyildiyi kimi:

Kilitlənmiş qapısı, körpünün yolu bağlı,
Cığırları ot basmış, körpünün köksü dağlı.
Kilitlənmiş sanki ləyaqəti, qıruru,
Mən o paslı dəmiri yumruğumla qıraram
Dişlərimlə doğraram
Cahanda hər abidə gözəl bir iş üçündür
Kölpülər çay üstündə gediş-gəliş üçündür.

Azərbaycan şairləri cavab yazır:
Xudafərin körpüsündən
Keçməyirik, nə sən, nə mən.
Hələ ordan keçə bilən,
Şərimizdir gedib-gəlir
Aramızda körpü salır.

Qayısız yaşadıqları ölkənin maddi və mənəvi imkanlarından yararlanaraq, milli və etnik ünsiyyət təməlində (dil, tarix, mədəniyyət önemlili məsələlərində) milli, mədəni və təhsil qurumlarında, universitetlərdə və mədəniyyət mərkəzlərində bütün mədəniyyətlər və təhsil vasitələrindən milli mədəniyyətlərinə dinamizm qazandırmaq və etnosların kimliyi olan maddi mədəniyyət sərhədlərini qorumaq üçün öyrənmələri bugünkü gencərin təbii haqlarıdır.

Ermenilər Fransa və Amerika diasporlarında gördükleri yaralılarla Azərbaycan əleyhinə fəaliyyətlərini davam etdirmiş və artırmışlarsa, Azərbaycan xalqı, Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandan İlham Əliyevin səyi nəticəsində ermenilər öz arzularına çata bilmədilər. Səninlə fəxr edirəm Azərbaycan!

Çalışdığım Ulaşım Gelişim Universitetinin rektoru professor Burhan bəy hər dəfə məni görəndə gülümşəyərək "Qarabağ Azərbaycanıdır!" deyir.

1992-ci ilin 15 sentyabrı idi. M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanaya "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə Azərbaycan Mətbuatı (1918-1920-ci illər)" sərlövhəli məqalələmə bağlı material toplamaq üçün gəlmışdim.

Kitabxananın Mətbuat bölməsinin oxu zalında mətbuatımızın, ədəbiyyatımızın, teatrımızın canlı salnaməcisi olan Qulam Məmmədli ilə görüşdüm. (Yeri gəlmişən qeyd edim ki, Qulam Məmmədli və görkəmli yazıçımız Qılman İlkin uzun illər mənə arxivlərdə tədqiqat işi aparmaqdə dəstək oldular. Hətta xəstə olanda belə kömək et-

nında kecirilən Zəfər paradını seyr edərkən xatırladım. Bu zəfərimizə, sevincimizə şərik olan can-qan qardaşımız Türk əsgəri, Can-Azərbaycanca xoş gəldin. Qanıcanı bir qardaşını (Şuşa döyüşlərindəki igitliyi ilə dünya hərb tarixinə düşən-Azərbaycan əsgərini) meydanda tek qoymadın, arxa oldun, dayaq oldun. Sevgini, sayğını əsirgəmedin. Gəlinşələ bir daha sübut etdin ki, "arxalana bileyəcimiz ən etibarlı və yeganə qüvvət damarımızdan axan türk qanıdır".

Dünyanı igitliyi və cəsurluğunla heyvətləndirən Türk əsgəri- gəlmiş o qədər sevinç bəxş etdi ki, onu sözə vəsf etmək mümkün-

küdrəti zəfər dolu kəmişindən, şanlı gələcəyinə yön alan bir yoldur. Ona görə də tarixdə baş verən bütün hadisələr, tarixi faktlar bir daha sübut edir ki, "Türk imperiyaları işgal yolu ilə yox, Vətən sevgisi yolu ilə yaranıb". "Parçala, höküm sür" siyasetindən uzaq olan, "mayasında ümumbeşərlik heç vaxt oləziməyən" Türk dünyası dünyaya dahiyanə elm, mədəniyyət, ədəbiyyat nümunələri bəxş edib.

Qafqaza sahib olmaq

istəyənlər, imperiyalarını qan-qada gücünə yaradınlar, qan tökməkdən zövq alanlar unutmayıın "Qafqaz

bu manqurtlar unudurlar ki, sevgi uzaqları yaxın edir. "Bu sevgi araya yollar, iller girse belə, həmişə təzə, tərəvətlə qalar, zərrə qədər azalmaz". Bu təmənnəsiz qardaş, dost sevgisidir ki, "ən çətin anlarımda kədərimizi sevgisində əridən, ayağımız büdrəyib yıldığımızda əlimizdən tutan, güvəncə yerimizdir".

Xoşbəxtlikdən

"Əcdadımızın müştərəkan mənşəyi Turan" deyən böyük türkű-turançı Əli bəyin və Ziya Gökalpın "Vətən ne Türkiyədir türklərə, ne Türkistan, Vətən böyük və müebəbdə bir ölkədir-Turan" vəsiyyətlərini gizli-gizli yanaları-

Can-qan qardaşım - Türk əsgəri, xoş gəldin

süzdür. Bu gəlmişini nə az, nə çox düz 102-il gözlədik. Gəlinşələ "geni bir, dili bir, dini bir qardaşlarının" qəbinə rahatlıq, əmin-amanlıq gətirərək sübut etdin ki, "Türk ulusu, Türk yurdu, Türk dövləti, Türk törəsi pozulmaz!". Türkün yeniləməz ruhunu birləşdirərək tarixinə ən çətin anlarında qan-can qardaşlarına "Türkə-yiyə Türkiyədir" deyərək alınmaz, basılmaz bir qala kimi dayaq oldun - qardaşına.

"Türkəyi təkçə bir ölkənin adı deyil, arxasında Türk cümhuriyyətləri, küllən Türk milləti dayanan möhtəşəm bir Türk qibliyədir" anlamını bütün dünyaya bəyan etdin. "Nə xoşbəxtir Türkəm deyən" sözlerini cəsarətinle, qəhrəmanlıqla, mərdliyinlə "lövhələrə yox, könüllərə yazzın". "Türk, tərədən-Turana gedir" deyiminə düşmənlərin lərzəyə saldın. Yüksəlişini həzm edə biləyen düşmənlərin belə şüçayetini, şöhrətini etraf etdi.

Hələ 18-ci yüzillikdə fransız filosofu Şarl Lui Monteskye yazırkı ki, "Dünyanın heç bir xalqı fatehlik şöhrəti və əzəməti ilə Türklerə yaraşa bilmez".

Unutmaq olmaz ki, şərəfli və zəngin tarixə malik olan Türkün "küdrəti onun vətən əxlaqındadır". Büyük türkű Ziya Gökalp boşuna deməyib "Türk tarixi başdan-başa əxlaq üstünlüklerinin sərgisidir". Türk qıruru, saflığı və qəhrəmanlığı, təfəkkürünün

millətləri tarix boyu, məhz Türkərin sayesinde bu regionda rahat yaşayıblar". Çünkü, idarəciliyində hər zaman haqqə, ədalətə siyasan "yalnız öz azadlığını hədsiz dərcədə seven bir xalq başqalarının da sərbəstliyinə imkan vere bilər". Ele ona görə "Türkçülük Qafqazda ən güclü ideologiya oldu". Onu unutdurmaq üçün Sovet Rusiyası hər alçaqlığa əl atdı. "1936-ci ildə İ.Stalin Konstitusiyaya dəyişiklik etdirərək dilimiz "Türk" dilindən "Azərbaycan", milliyyətimiz isə "Türk"dən "azərbaycanlı" ya çevirdi".

Azərbaycan Türklərinə

şərəf dolu tarixini, soy-kökünü unutdurmaq, can-qan qardaşlarından uzaq salmaq üçün, "haqsızlığın, ədalətsizliyin, hər cür qeyri-insani münasibətlərin icracısı olan" Sovet "KQB"si ən rəzil, ən çirkin işləri belə tərətməkdən çəkinmədi. Odur ki, "milli mənsubiyyətini dənənlər, mənsub olduğu xalqın tarixindən, etnoqrafiyasından xəbərsiz olanlar, özünü başqa millətlərə calaq etmək istəyən" manqurtlarımız da oldu və çox təəssüf ki, bu gün də var.

Axi "meşə çəqqalsız olmaz" deyiblər. Milli kimliyindən uzaq düşmən bu manqurtlar unudurlar ki, "milli mənliyini bilməyən millətlər başqa millətlərin şikarıdır".

miz da oldu. Nə xoşbəxt ki, bu gün biz də bu Böyük Turan Dünyasının sakinləriyik. Zamanın gərdişi bir daha sübut etdi ki, "Türkərin birliliyi ittihadla, özlərinin ortaq soykökə, ortaq tarixə, ortaq dilə və mədəniyyətə malik olduğunu dərk etmələri ilə mümkündür".

"Əcdadi nurdan tərənmiş Türkün ruhu günəşdən nur aldı" üçün Türkçülük Türk millətini daima nura qərq edərək yüksəldir.

Bu nurdan gözləri qamaşan, qarənlıq bayquşları, "xristian təəssübkeşləri" uzun illər bizi can-qan qardaşlarından uzaq saldılar. Lakin "Tarixin gərdişi göstərdi ki, şovinist Rusiya demokratik libasa bürünsə belə, yənə də dünya siyasetində "xristian təəssübkeşliyi" onun əməli fəaliyyətində başlıca yer tutur. 1813-1990-ci illərdə Qafqaz regionunda hakim olan rus şovinistlərinin riyakar "xristian təəssübkeşliyi" siyasetinin nəticəsidir ki" zaman-zaman yüzlər, minlərlə Azərbaycanlı öz evində eşiyindən didərgin düşdü, fəlakətlərə düşərək olub, dədə-baba yurdunu, yuvasını xarabaza rəvirdi.

Amma unutdun ki, Türk törəsi bu haqqıslılığı, nadirüstünlüyü sənə bağışlamaz və bağışlamadı da. Büyyük Türk-Turən dünyasına daima çirkəb atmaq istəyən iblisler. Unutmayın ki, "Tarix türk birliliyi möhkəməndərək üçün bize dərək bəzək" deyərək tərətmək üçün bize də bir şans verdi". Bu bizim birlilikdə olan gücümüzdür, qəlbimizdə olan sevgimizdədir, damarımızda axan qanımızdır! Ulu Tanrı bu birliliyi, bu gücü, bu sevgini var etsin. Amin! Və uzun illər bizimə yaraşır. Əməkdar jurnalist

ƏDALƏT •

19 dekabr 2020-ci il

Bəri başdan deyim ki, Hacı Firudinlə tanışlığımın səbəbkər SÖZ olub. "Ədalət" qəzetiñin verdiyi imkanın sayəsində bir-birimizi tanımışıq. Sonra telefon əlaqəsi və günlərin birində də Bakıda "Azərbaycan" naşriyyatında görüşümüz...

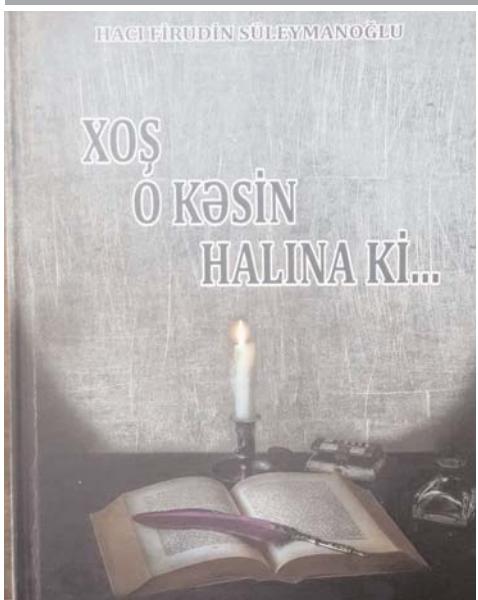
Beləcə başlayan səmimi münasibət həmin o böyük sözün hesabına böyük dostluğa çevrildi. Gördüm və inandım ki, Hacı Firudin həm insan kimi, həm şəxsiyyət kimi, həm də sözü mükəmməl bilib, dəyərləndirən, ona könül vərən ruh adamıdır. Etdiyimiz söhbətlər məndə belə bir inam yaratdı ki, özünü "böyük şair" saymasa da, şairliyi də var, şeiriyyəti də. Üstəlik, həm də söze tənqidçi nəzəriyle yanaşış, ona

ni də bugünə getirib çıxarıb. Heç ki min onun yanında gözə görəmədiyi həmin o "cavan Firudin" öz sevgi piçitlərini qəzəllərə çevirmək haqqını Hacı Firudinə veribdir. O da yazış:

*Qaçma məndən, çarqbanımlı, ol ömrülik sən dildarım,
Sənsiz cahan mənim ola, bil, cahanə baxmaz idim.*

Bu misraların müellifi ömrünü əsl kişi kimi yaşamış, gördüyü işlərdə fərqlənmiş, el-obasının diqqət mərkəzində olmuş, ailəsinə bağlılığı və bu ailənin cəmiyyətdəki yeri ilə fərqlənmiş, nəticədə rahat bir qocalıq məqamına yüksəlmış Hacı Firudindir. İndi olduğu məqamdan ne xoş ki, dünənəne baxa bilir. Baxlıqca da ürəyi qürur hissile

Gənclik sevdalı söz

qiymət verməyi də çox güzel bacarır. O ki, qaldı yaradıcılığına...

Hacı Firudin bir neçə kitabın müəllifidir. Oxumuşam kitablarını. Daha çox özünü, həyatını, aid olduğu məkanı və cəmiyyəti yazar. Öz xatirələrini, gənclik alovu ilə bugün də içində nur saçan sevgisini misralayır. Bu misralar son dərəcə sadə görünüşdə, onun qatlarında ürək çırıntıları, iliq bir nefəs hakimdir. Oxuduqca hiss edirsin ki, müəllif bər-bəzəkdən, pafosdan kənar, özü düşündüyü, özü bildiyi kimi sevgisini şeire çevirib.

Yaşadığı el-obanın məişətini, həyat tərzini, adət-ənənəsini, eləcə də təbiətini şeirlərinə köçüren Hacı Firudin sanki səninlə bir tarix müəllimi, coğrafiya müəllimi kimi fikir bölüşür. Tanıdrı sənə Naxçıvanı - onun dağlarını, düzənlərini, adamlarını!

İndi sizə təqdim etdiyim "Xoş o kəsin halına ki..." kitabı onun ömrünün bu nurlu çağında qələmə alındığı qəzəllərin toplusudur. Qəzəllərlə tanış olanda bir anlıq müəllifin yaşını unutdum. Hardansa ağlıma belə bir fikir gəldi: - Həqiqətən sevginin yaşa dəxli yox imiş!

Bunu ona görə vurğulayıram ki, əvvəlki kitablarında Hacı Firudinin zəmanə, dünya aqsaqqal yanaşmasının şahidi olmuşdum. Bu qəzəllərdə isə ilk sevginin ətəyində yapan şair, canlanıb aşiqin obrazı canlandı qarşımıda.

Elə bu da məne imkan verdi ki, kitabın adının hardan yarandığını təsəvvür edim. Ve etdim də! Gördüm ki, həyatın hər üzünü görən, hər bir sınaqından çıxan, çətinliklərə sinə gərən müdrik aqsaqqal titulu qazanıb, ailənin, nəslin hamisi olan Hacı Firudin özü ilə birlikdə on sekkiz yaşlı Firudi-

çırpinır, xəyalı qanadlanır, gördüyü işlərdən, xidmətlərindən məmənunluq hiss edir və özü özünə deyir:

Xoş o kəsin halına ki, rahat gəzə bu dünyada...

Və həmin rahatlığın içərisində də gənc Firudin ona piçıldayıf:

*Tanrıdan kömək diləyən çatacq arzusuna,
Eşqin odunda olan, od üstə pərvənə olar..*

Zənnimcə, Yaradan da o kəsləri mükafatlandırır ki, onlar həm imanlıdır, həm inadkarıdlar, həm də ürəkləri böyük və müqəddəs sevgiyə doludur. Bu mənada Hacı Firudinin sevgisi yolunda Tanrıdan kömək diləmeyi həm təbiidir, həm də onun halal həqiqidir. Ona görə də o, şama pərvənə olmağı bacarır. Həm də onun sevgisi tekə bir gözələ yox, həm də elinə, obasına, Vətənine də şəmildir.

*Məni hər an düşündürür, çox sizladır Vətən dərdi,
Şəm yerinə bu canımdır şəmdən şəmtək yanın.*

Hər bir söz adamı ilhamından, istedadından asılı olmayaq həmişə bu və ya digər şəkildə gileyli olur. Həmçin olmayan arzuları baxımından, həm də cəmiyyətdə baş verən hadisələr baxımından. Bu sıraya zamanında, dünyanın gedışatının da təsiri qələmədir.

Elə bu səbəbdəndir ki, söhbətlərimizdə özünü həyatdan məmənun göstərən aqsaqqal dostum qəzəllərində bəzən ilham pərisinə baş əyir, onun dediyini misralayır, bütün şairlər kimi, o da məhz ilham pərisinin itaetində dayanır və yazar ki:

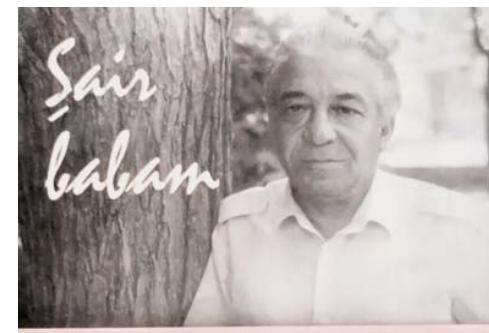
*Ürəkdə qaldı, heyf, gör neçə cür arzu, dilek,
Yubatdıq eşqimizi, gəldi xəzan, əlvida de!*

Təbii ki, bu, Hacı Firudinin bir oxusunu kimi mənim qənaətimdir. Mən qəzəllərində onu belə gördüm, amma hər kəsin öz baxışı, öz mizan-tərəzisi var.

Düşünürəm ki, bu kitaba, buradakı fikirlərə hər kəs öz ürəyinin və ağlığının ortaq qiymətini verəcəkdir. Necə deyərlər, xoş o kəsin halına ki, öz qiymətini almağı bacarrı...

Əbülfət MƏDƏTOĞLU,
**"Ədalət" qəzetiñin baş redaktoru
nun birinci müavini,
Şair-publisist, Əməkdar jurnalıst,
Prezident təqaüdçüsü, "Media açarı"
və "Qızıl kəlmə" mükafatları laureati**

Tofiq Bayram son nəfəsinə kimi "Qarabağı vermərəm!" - dedi

(babam şair Tofiq Bayramın öziz xatirəsinə)

Mənim babam şairdir,
Mən onun yadigarı.
Babam xalqın oğludur.
Tarixə düşüb adı.

Babam indi bilsəydi,
Mən də şer yazıram.
Görən necə edardı.
Mənə yol göstərərdi!

27.06.2002

Bütün ölkələrə Yer kürəsində
De ki, Azərbaycan günüdür bu gün!

Dostları şad görüm, yadları dalğın,
Arzumun gül açan günüdür bu gün.
Şöhrətli vətənin, qeyratlı xalqın
Tarixə nur saçan günüdür bu gün.

Payızdan xoş ətri gəldi baharın,
Elimin sevinci aşib-dasıbdır.
Sifəti nurlanıb aqsaqqalların,
Ağbirçək analar cavanlaşıbdır.

Dünyani mat qoyub bu arzu, həvəs,
Xalqının öyünən günüdür bu gün.
Bütün ürəklərin həmrəy, həmnəfəs
Sevinclə döyünen günüdür bu gün.

Bayramın mübarək, ey ana Vətən!
Hünərlər, zəfərlər izləyir səni,
Şöhrətin ən uca zirvəsindəsən,
Hələ çox zirvələr gözləyir səni!

Babamın sayesində şeirə olan marağım o qədər artmışdı ki, mən də vaxtı ikən əlime qələm alıb, şeir yazmaq qərarına gelmişdim. Ve 2003-cü il öz şeirlərimdən ibarət "Mənim sirli-sehri dünəyim" adlı kitabım işıq üzü görmüşdə. Şeirlərim arasında babama ithaf etdim "Mənim şair babam" adlı şeirim də dərə olunmuşdu.

Mən qısa da olsa, babam şair Tofiq Bayram haqqında xatirələrimi sizinlə bölməyi özümə borc bildim. Çünkü, babam mənim idealımdır, mən babamla fəxr edirəm!

Zərifə Bayramova

"Vikipediya"da Vətən müharibəsi iştirakçıları haqqında onlarla məqalə yaradılıb

"Vikipediya"nın Azərbaycan dili bölməsində ikinci Qarabağ müharibəsinin şəhidləri və qaziləri haqqında məqalələrin yaradılması prosesi sürətlə davam etdirilir. Belə ki, ötən iki ay ərzində onlarla məqalə yaradılıb və "Vikipediya"da yerləşdirilib. Məqalələrdə Vətən müharibəsi iştirakçılarının döyüş yolu haqqında ətraflı məlumat verilir.

Bu barədə AZƏRTAC-a "Vikipediya" üzrə mütəxəssis, diaspor üzrə araşdırmaçı ekspert Elnur Eltürk məlumat verib. O bildirib ki, Vətən müharibəsi qəhrəmanlarının həyat və döyüş yolları haqqında "Qorqud" Vikipediya Metodik Klubunun könüllüləri, "Azərbaycan viki mediaçıları" istifadəçi qru-

punun üzvləri və ümumən "Azviki" redaktörleri tərəfindən məqalələr yaradılır və əsaslı redakte olunaraq "viki"ləşdirilir. Məqsəd Vətən qarşısında xidmətləri olan insanların fəaliyyətini comiyyətə təqdim etmekdir. Çünkü gənclərimiz, gələcək nəsillər qəhrəmanımızı yaxından tanımadırlar. Onlar canlarından keçərək Vətənimizin bütövlüyünü bərpa etdilər.

"Gələcəkdə bu sahədə fəaliyyətimizi sistemli şəkildə davam etdirəcəyik. Belə ki, Vətən müharibəsi iştirakçıları, qazi və şəhidlərimiz haqqında məqalələr xarici dillərə tərcümə olunaraq "Vikipediya"nın digər bölmələrində də yerləşdiriləcək", - deyə Elnur Eltürk qeyd edib.

Salida Sərifova
AMEA-nın professoru, filologiya
elmləri doktoru, AMEA Nizami
Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstитutu

Giriş

Azərbaycan Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin, həmçinin, Türkiyə Elm və Ədəbiyyat Sahiblərinin Məslək Birliyinin üzvü Fərəc Fərəcovun "Yayıcı soyqırımı" əsəri üç bölməndə ibarətdir. I bölmə "Məkrli köçürmələr", II bölmə "Ən böyük qəlyam - Yayıcı soyqırımı", III bölmə "O müdhiş faciədən zaman keçə də" adlanır. "Yayıcı soyqırımı" əsərində xalqımızın tarixinə yazılmış soyqırım problemi işıqlandırılmışdır. Soyqırımlı etnik, irqi, dini və ya milli qruplara qarşı düşünülmüş, sistematiq şəkildə tam və ya qismən məhv edilməsi prosesidir. Bütün tarixi dövrlərdə müxtəlif xalq və millətlər soyqırımla qarşılaşmış, bu da özlüyündə bəşəriyyətin, insanlığın amansız itkisidir.

Əsərin problematikası

Fərəc Fərəcovun qələmə aldığı "Yayıcı soyqırımı" kitabının problematikasında yalnız Yayıcı soyqırımına deyil, Azərbaycan xalqının tarix boyu üzləşdiyi soyqırımlarına aydınlıq gətirilmişdir. Fərəc Fərəcov Azərbaycan xalqına qarşı zaman-zaman töredilmiş soyqırımlara münasibətini bildirməkə yanaşı, onların mahiyətini varmışdır. 1918-ci illərdə Şamaxıda, Qubada, Bakıda töredilmiş soyqırımlara aydınlıq gətirmişdir. Müəllif Zəngəzur soyqırımıni Əyyub Abbasovun "Zəngəzur" romanında izləmişdir. Xalqın çox da uzaq olmayan tarixinə əvvəlmiş Xocalı qətlyamına da xalqın başına getirilmiş faciələrdən biri kimi nəzər salmışdır. Müəllif 30 mart və 3 aprel tarixləri arasında Bakı, Bakı quberniyasının müxtəlif bölgələrində, həmçinin Şamaxı, Quba, Naxçıvan, Zəngəzur, Qarabağ və digər orazılarda Daşnakstutundan olan erməni silahlı dəstələrinin və S. Şaumyanın rəhbərliyi ilə Bakı Soveti tərəfindən azərbaycanlılara qarşı töredilmiş soyqırımları incələmişdir.

Müəllif "Yayıcı soyqırımı" kitabında ermənilərin Azərbaycanda necə məskunlaşmasına aydınlıq gətirməyə çalışmış, xalqımıza qarşı soyqırım töredənlərin kimliyini əqləməmişdir: "Hələ eramızdan əvvəlki dövrlərdə öz məlum əməlləri müqabilində Avropadan sıxışdırılan, qovulan ermənilər Kicik Asiya, Yaxın və Orta Şərqi ölkələrinin bözi bölgələrində məskunlaşmış olmuşlar. Onların bir qismi isə Azərbaycanın və Gürçüstanın orazılardında siğınacaq tapmışdır". [3, s. 9]

Fərəc Fərəcov "Vedi hadisələri..." başlıqlı yazısında 1920-ci ildə Vedi rayonunun Yuxarı və Aşağı Şahablar, Çanaqqı, Bireli, Çığın, Əzizkənd, Yuxarı və Aşağı Ernik, İngala, Xortum, Xınıd, Qaratorpaq, Təzəkənd, Qaraqoyunu, Yuxarı və Aşağı Dəhəz, Göl, Daşnav, Xosrov, Keşdag, Külüz, Kotuz, Qarabağlar və s. kəndlərində ermənilərin töredikləri faciələrin olmasına toxunur. Müəllili-

Fərəc Fərəcovun "Yayıcı soyqırımı" əsərinin problematikası və janr xüsusiyyətləri

fin kitabda yerləşdiyi tarixin utancıverici səhifələrindən biri də, ermənilərin soyqırımdan yaxa qurtarmaga cəhd etmiş azərbaycanlıların Əreblər körpüsündən İranə keçmələrinin qarşısını alan İran sərhədçilərinin insanlığı siğmaya hərəkətlərinin təsviridir. Fərəc Fərəcov kitabda bu amili Əkbər Əliyevin Zeynal Vəfa tərəfindən qələmə alınan fikirlərinə əsaslanaraq belə təqdim edir: "Türk qanına yerikləyen vəhşi erməni quldurlarının qarşısında duruş götiə bil-məyəcəyini görən əliyalın əhalisi öz din qardaşlarının köməyinə siğınmaq üçün İrana tərefə üz tutdu. Lakin İran sərhədçiləri Əreblər körpüsünün qarşısında Ərəbzəngi kimi dayanıb onları içəri buraxmadılar. Biçarə yurdadalarımız ağır faciələr burulğanına düşmüdü. Arxadan onları ermənilər gülə-gülə-baran edir, qarşıda ise sərhədçilər sixisdirdilər". [3, s. 34]

Müəllif azərbaycanlılara köməyin özümüztərəfindən həyata keçirilməsinə xüsuslu qabartmışdır. Vedi soyqırımı zamanı azərbaycanlıların İran sərhədçilərinə keçməsinə imkan verməyən, ermənilərə şərait yaranan İran sərhədçiləri din qardaşlarına yardım etmədilər. Yardım edən isə Azərbaycanın fəxr edəcəyi Vedili Abbasqulu bəy Şadlınski olmuşdur.

Vedilərin köməyinə ağır, dar zamanlarda yardımına gəlməş Abbasqulu bəy Şadlınski Vedidə erməni-dəsnak quldur dəstələrinə qarşı könülli xalq birləşməsi olan "Qurmazı tarbor" u təşkil etmişdi. 1918-1921-ci illərdə onun komandiri olmuşdur.

"Yayıcı soyqırımı" kitabında maraqlı məqamlardan biri də "Andronik kimdir?" başlıqlı yazida Andronikin təqdim edilmesində özünü göstərməmişdir. Andronikin bir məxluq kimi döndə -döndə Türkiyə hökümətinə qarşı dönlük etməsi əsərdə əksini tapmışdır. 1890-ci illərin əvvələrində Türkiyədə yaşayan erməniləri ətrafına toplayıb Şərqi Türkiyənin Muş, Van, Ərzurum, Qars və s. vilayətlərində qırğınlar töretnəsi, komissar Hüsnü bəyin tapşırığı ilə 1894-cü il fevralın 21-də həbs edilmiş, bu zaman Qurana and içib azadlıq əldə etdiyindən sonra Unanda yenə erməniləri ətrafına toplaması, Türkiyəyə qayıdış Ənvər paşanın ona "paşa" titulunu verəməsi və şərqi cəhəsində yaranacaq erməni hərbi dəstələrinin baş komandan təyin ediləməsi, Andronikin "paşa" titulunu alındıdan sonra yenidən Şərqi Türkiyədə iğtişaşlar töretnəsi və s. hadisələr kitabda əksini tapa bilməmişdir. Fərəc Fərəcov Andronikin dəfələrlə bağışlanması amilini xüsusi olaraq qabarda bilməmişdir: "...Türkiyə dövləti öz ölkəsində qiyamlar, iğtişaşlar, qanlı terror hadisələri töredən ermənilərlə heç də sərt rəftar etməmişdir. Əksinə onlara nə qədər güzətlər etmiş, silahları rəni yərən qoyub düz yola qaytılmalarını istəmişdir. Hətta erməni terrorçularının başında duran Androniki belə bağışlayıb azad etmiş, həmçinin ona səlahiyyətli vəzifələr tapşırılmışdır". [3, s. 47]

Bir faktı vurğulamaq lazımdır ki, ermənilərin şirin dilinə inanınanların biri də Yayıcı sakinlərinin olması Fərəc Fərəcov tərəfindən vurğulanmışdır. Müəllif kitabda ermənilərə inanın Yayıcı sakinlərinin ermənilərə aldanması epizodunu bir neçə dəfə tek-

rələmişdi da..."...bu qanlı tedbirin həyata keçirilməsində Yayıcıya qonşu olan Yuxarı Aza və Der kəndlərinin erməniləri də yaxından iştirak etmişlər. Görüşüb danışdıgım adamlar həm də onu bildirmişdilər ki, mehz o xain, iblis xisletli qonşular kəndə gələn camaati arxayınlaşdırılmışdır. Demişlər ki, "Əsla narahat olmayın. İş-qəntützən qalmayı. Andronikin məqsədi öz qosunu ilə gəlib buradan Zəngəzur tərefə keçməkdir... Yayıcıya yaxın bele düşməyəcək..." [3, s. 79] Türkələr kimi azərbaycanlılarda, yəni yayıcılar da tədbir görmək əvəzinə inandılar. Andronikin vəhşiliklərindən, türklərə qarşı törediyi faciələrdən xəbərdar olduqları halda arxayın düşdülər. Bu arxayınlıq da xalqın, millətin soyqırıma çevrildi. Müəllif də mehz bu amili açıqlayaraq ağır nəticələrə sonلانan hadisəyə münasibətini bildirmişdir: "Bu inanmağın isə nəticəsi haqqında bəhs etdiyimiz ən faciəli soyqırımlı. Bu inanmaq tekce bir kəndə, bir obaya yox, bütün Naxçıvana, Azərbaycana ağır zərəbə oldu..." [3, s. 79]

Əsərin kompozisiyası

Fərəc Fərəcov "Yayıcı soyqırımı" əsərinin kompozisiyasını müxtəlif ünsürlərlə zənginləşdirməyə qadır olmuşdur. Müəllif qələmə aldığı kitabın məzmununa uyğun epigraflar dan istifadə etmişdir. Bu epigraflar tanınmış şəxsiyyətlərə, şifahi xalq ədəbiyyatına, müəllifin özünün hikməti fikirlerini ifade edən cümləni əhatə etmişdir. Müəllif Mehəmməd peyğəmbərin kəlamlarına kitabın başlangıcında yer vermişdir. "Əger utanmışsan, istədiyini elə", "Savaş vaxtı qocalara, kiçik uşaqlara, qadınlara əl qaldırmayı, onları öldürməyin" kimi hikməti kəlamlar Allahın sonuncu elçisi Məhəmməde addır.

Müəllif "Yayıcı soyqırımı" kitabının "Məkrli köçürmələr" adlı birinci bölməndə zərb-i-masəllərə müräciət etmişdir: "Özümüz yer eylərəm, gör sənə neylərəm." Epigraf sadə cümlə strukturunda olaraq, mübtədası buraxılmış müyyəyən şaxsli cümlə quruluşunda olması ilə diqqəti colb edir. "Özümüz yer eylərəm, gör sənə neylərəm" epigrafi birinci şəxsiyyətindən təkəndə təqdim edilmişdir. Müəllif isə təqdim etdiyi epigrafla bizə Azərbaycan ərazilərində özlərinə yer etmiş ermənilərin yerli əhaliyə qarşı apardıqları siyasetini əks etdirmişdir. İdeya yönümü kimi çıxış edən epigrafda siyasi-ictimai durum əksini tapmışdır.

Fərəc Fərəcov birinci bölümün "Zaman-zaman töredilən soyqırımları" başlıqlı yazida atalar sözünü də epigraf kimi vermişdir: "Yersiz gəldi, yerli qac".

Bu frazeoloji birləşmənin mənəsi kiminsə özüne aid olmayan bir əşya ya zorakılıq yolu ilə, haqsızlıqla sahib çıxmış isteyərkən işlədilən ifadədir. Müəllifin epigrafi məqamında işlətməsi də açıq-aydın özünü göstərməkdədir.

"Xocalı qətlyamı" (1992) başlıqlı yazida müəllif "Utanmasan oynamaya nə var ki!" atalar sözünü də epigraf kimi təqdim etmişdir. Oxucu ilk növbədə bu epigrafın oynamاقla əlaqəsi haqqında düşündüyü üçün sual doğurur.

"Xocalı qətlyamı" ilə utanmadan oynamığın ne əlaqəsi var? Şübhəsiz ki, müəllif "Utanmasan oynamaya nə var ki!" atalar sözünü işlətməklə sifir rəqs etmek mənasını nəzərdə tutma-şasıdır. Müəllif bu epigrafla erməni-

lərin etdikləri əməlləri qiymətləndirək, vurgulayır ki, yersiz bir hərəkət üçün üz lazımdır.

Fərəc Fərəcov "Yayıcı soyqırımı" kitabının "Ən böyük qəlyam - Yayıcı soyqırımı" adlı ikinci bölməндə təqdim edilmiş hikməti ifadə müəllifin özüne məxsusdur: "Kəndim mənim, yurdum mənim!" Müəllif bölmənin başlığında özünlər hadisələr haqqında düşüncələrini qısa fikir şəklində işlədə bilmişdir. Müəllifin işlətdiyi epigraf ideya baxımdan, kitabın bu bölməndəki ideyani əhatə edir, mövzunun xarakterini, həmçinin inkişafını göstərməyə nail ola bilir.

26 mart 1998-ci il

tarixli "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin fərmanı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü kimi qeyd olunur. Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli Fərmanını "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı" başlığı ilə "Yayıcı soyqırımı" kitabında əsərin proloqu kimi diqqəti cəlb edir. Bu fərman ilə oxucu əsərin nəden bəhs edəcəyini, əsərin mövzu və ideyasının hansı istiqamətdə olacağını müəyyən edə bilir. Fərmandan aydın olur ki, milletə qarşı töredilmiş bu soyqırımla uzun müddət tarixin səhifələrindən gizlədilməyə çalışılmışdır:

"Azərbaycan xalqına qarşı dəfələrlə töredilmiş soyqırımları, müəllifin özünün hikməti fikirlerini ifade edən cümləni əhatə etmişdir. Müəllif Mehəmməd peyğəmbərin kəlamlarına kitabın başlangıcında yer vermişdir. "Əger utanmışsan, istədiyini elə", "Savaş vaxtı qocalara, kiçik uşaqlara, qadınlara əl qaldırmayı, onları öldürməyin" kimi hikməti kəlamlar Allahın sonuncu elçisi Məhəmməde addır.

Fərəc Fərəcov "Yayıcı soyqırımı" kitabında kompozisiyanın ünsürlərindən olan epiloq da yer almışdır. Müəllif kitab boyu qaldırdığı problemlərə yekunlaşdırılmışdır. F. Fərəcov kitabda verdiyi epiloqu "Son söz əvəzi..." başlığı altında təqdim etmişdir. Müəllif kitabının sonunda yüksəmək yekun hissədə kitab haqqında fikirlerini tamamlaya bilmiş, əsil məqsədinin nə olmasına da aydınlaşdırılmışdır. Müəllif kitabın sonunda "Əsil məqsəd isə 1918-ci ildə ermənilərin dinc, əliyalın kəndimizdə yetişən ilk təyyarəsi olmuşdur". [3, s. 61] Bu fakt bir daha soyqırımlı ağır nəticələrini gözümüzə canlandırir. Soyqırımı qurbanı olmuş uşaqlar, analarının bətnlərində öldürülülmüş körpələr sağ qalayıdalar onlar da xalqının qeyrətlə, lənayaqlı övladları olacaqdalar.

matlar verir. Müəllifin hadisələrin inkişafını müvəqqəti olaraq dayandırır öz reaksiyasını lirik haşıyədə verməsi maraq kəsb edir: "Yayıcı Naxçıvan Muxtar Respublikasının üç böyük kəndindən (Nehrəm və Cəhri) birlədir. Culfa rayonunun isə ən iri yaşayış məntəqəsidir. Arazın sahilində, "Qızıl qaya" adlanan dağın ətəyində yerləşən bu kəndin qədim, köklü tarihi vardır. IX əsrə yarandığı ehtimal edilir. Kəndin sakinləri oğuz tayfalarının törəmələridir". [3, s. 48]

Fərəc Fərəcov "Yayıcı soyqırımı" kitabında Yayıcıda baş vermiş soyqırıma yaşılı nəslin nümayəndələrindən eitidiklərinin əsasında cavab verməyə nail ola bilir.

Məsələn, "İnamlı və imanlı kəsin torpağı düşmən tapdağında qala bilmez..." başlıqlı yazida Məşədi Əli Cəfərovun danışqlarına esaslanaraq, baş vermiş tarixi hadisəyə qiymət verməyə cəhd etmiş müəllif haşıyə çıxaraq, danışan haqqında oxucuya lazımi məlumat çatdırır: "Müsahibim Məşədi Əli Cəfərov 1942-ci ildə Yayıcıda anadan olub. Burada böyüyüş yaşa dolub.

Kəndimizin hörmətli ağsaqqallarındandır. Yayıcı kənd məscidiinin axundu kimi dini işlərə rəhbərlik edir". [3, s. 66]

"Üzdə qardaş", içdə cəllad" başlıqlı yazida təqdim edilmiş haşıyəxəyirin şər üzərində qalib gəlməsinin barənənədir.

Bələ ki, Andronikin törediyi soyqırımlı nəticəsində ermənilərin öldürüldükələri USAŞın sağ qalması, yəni Abbasın sağ qalması faktı Həsən İsmayılov və onun həyat yoldaşı Zəhra xalanın xatırılardında əksini tapa bilmişdir. Lakin Fərəc Fərəcov nəql edilən hadisəni müvəqqəti olaraq dəyandıraraq haşıyə çıxır. Haşıyədə müəllif Abbasın kim olmasına aydınlaşdırılmışdır. F. Fərəcov kitabda verdiyi epiloqu "Son söz əvəzi..." başlığı altında təqdim etmişdir. Müəllif kitabının sonunda yüksəmək yekunlaşdırılmışdır. O, mayor rütbəsinə yüksəlmiş, kəndimizdə yetişən ilk təyyarəsi olmuşdur". [3, s. 61] Bu fakt bir daha soyqırımlı ağır nəticələrini gözümüzə canlandırir. Soyqırımı qurbanı olmuş uşaqlar, analarının bətnlərində öldürülülmüş körpələr sağ qalayıdalar onlar da xalqının qeyrətlə, lənayaqlı övladları olacaqdalar.

Soyqırıma aid digər əsərlərə inteqrasiyalı keçidlər

Soyqırımla bağlı başqa əsərlərin qələmə alınması faktı bir ziyyə kimi Fərəc Fərəcovun diqqətindən qazmamışdır. Müəllif həmin əsərləri xatırlamaqla, əsərdə əks etdirmək istədiyi ideya və fikirləri tarixi faktlarla olduğu kimi, bədii faktlarla da təsdiqləməyə cəhd etmişdir. Məsələn, "Yayıcı soyqırımı" kitabında Azərbaycan nəşrinin yaradıcılarından olan M.S. Ordubadiyin 1908-ci ildə qələmə aldığı "Qanlı sənələr" əsərinin xatırlanması yersiz deyil. Müəllifin qələmə aldığı əsərlərə səsləşən bu əsər tarixi h

Ayağım altında Vətən torpağı,
Üstündə gəzirəm, ayaqlamırıam.

Bahadur Fərman

Deyirlər ki, yaradıcı insanlar -bioloji ömürlərini başa vurdudan sonra, bu dün-yada əmanət qoyub getdiyi sənət əsərləri onların ikinci ömrünün davamçısına çevirilir, zaman-zaman xatırlanır və unudulurlar.

Onu da vurğulamaq gerekdir ki, xatirələrde həqiqəti söyləmək böyük tariximizə hörmət etmek deməkdir!

Bəzən olur ki, istedadlı bir qələm sahibinin yaradıcılığı nədənsə unudulur, diqqətdən kənardə qalır, görünmür, və ya görəmək istemirler, bəzən də ideologiyaya xidmet etməkdə güñahlandırlırlar və. s.

Bizim - dogma Gəncəmizdə yazib- yaratmış, Azərbaycan poeziyasına 70-ci illərdə gəlmış, sözə həssas, olduqca təvəzökar, gözəl şair Bahadur Fərmanı unutmağa haqqımız yoxdur.

Zənginliyindən xəbər verir. Mənə görə (subjektiv fikir) "Osvensim" şeiri dünyada mühəribə mövzusuna həsr edilmiş ən qiymətli poetik inci nümunələrindən kimi qəbul edilməlidir. Osvensim hadisələrini erməni faşistləri 26 fevral 1992-ci ildə, Xocalıda 56 nəfər dinc, silahsız mülki azərbaycanlıları diri-dirə yandıraraq Azərbaycan xalqına və Bəşəriyyətə qarşı insanlıq siğmayan vəhşiliyi həyata keçirməklə tarixi faciəni bir daha təkrar etmişlər.

*Burda milyon-milyon yarımqıq ömür,
Burda həyat eşqi dəf olunubdur.
Burda torpaq üstə qəbir görünümür,
Yananlar səmada dəfn olunubdur.*

Bu məkandan teyyarələrin uçmasını istəməyən şair, oxucunu bir daha yenidən həyacanlandırır, düşünməyə vadar edir.

Görəsən niye? İncidilmiş ruhlar yenidən narahat ola bilmələri texəyyüllü - bu zərif hissələr şairinə, böyük məhəbbət duyguları aşila-

götirmək və s. bir qayda olaraq "uşaq-kışılərə" tapşırılrı. Murad kişinin gəlişini kənd camahatı uşaqdan-böyüyə hamı hərərətlə, sevincə qarşılıyor. Şair bu sevincə təbiətin də qoşulduğunu göstərməklə, şeirin poetik təsirini daha da gücləndirməyə, emosiyaların canlanmasına nail olmuşdur.

*Qaçdı dərələrə, qaçdı dağlara,
Çığrlar xoşxəbər poçtalyon kimi.
Onun ləpərini tamarzı yollar,
Asdı yaxasından medalyon kimi.*

Və ya,

*Mürsəl kişi ilə görüşə gəldi o axşam,
5 qoca kişiyə 150 arvad...*

O gündən tarixi yaddaşın daşıyıcısı kimi "Askollu nəsili" bir kəndin, bir xalqın qan yaddaşında yaşamaq hüququnu kazandı. Mühəribə yaddaşını əks etdirən poetik misralar:

Daha mənsizləşir Qarabağlı bənövşə?

Döz ay Bahadur, döz ay Bahadur!

Könlün dərddən inlədi.

Bu oyundu, hiylədi.

Səni yadlar iylədi, köksü dağlı bənövşə!

*Uzun sözə lützum yox,
Daha məndə dözüm yox.
Görüşməyə izin yox.
Yolu bağlı bənövşə!*

*Bu həsrətlər, qüssələr
Yaran üstə duz ələr.
Boynun nə vaxt düzələr?
Qarabağlı bənövşə!*

Gənəcə şəhərindəki 12-nömrəli orta məktəbdə dərs dediyi, könüllü cəbhəyə getmiş 15 və 17 yaşlı şəhid şagirdlərini Səbuhı və Vaqifi ürək yanğısı ilə tez-tez xatırlayaraq göz yaşlarını saxlaya bilmediyinin şahidi olmuşam! Anası ölmüşlər, davamı görmüşlər deyib köks ötürdü.

SÖZÜ, ŞEİRİ UCUZ OLMA YAN ŞAIR

Şair özünə ithaf etdiyi şeirdə bu məsələyə toxunaraq zamanın kəc rəftarında, yaradıcı insanların unudulmasının sonrası peşmançılığını aşağıdakı kimi ifadə etmişdir.

*Dünyani dərk edən, hissə qapılmaz,
Na qadər qaya var, çapsan qapılmaz,
Görünmək istəsən, görən tapılmaz,
Sonra çitraq alıb, gəzərlər səni.*

B.Fərmanın uşaq illəri Böyük Vətən müharibəsi dövrüne düşməndir.

O mühəribənin törtəndi fəlakətlərin ağrıacılарын yaşmış, arxa cəbhədə sadə, səmimi kənd adamlarının üzləşdiyi çətinliklərin, dəhşətli acliq əzabına sinə gəren "mühəribə uşaqları"nın acı talebinin və.s. şahidi olmuş, və bütün bunlar onun uşaq yaddaşında silinməz izlər buraxmışdır. Ona görə də şairin yaradıcılığının ilk dövründə mühəribə mövzusu onun yaradıcılığından yan keçməmiş, diqqətini cəlb etmiş və cox ciddi poetik nümunələr yaratmağa nail olmuşdur. Cəbhədən gələn "Qara kağızlar"ın arkada bir nəslə yaralamasını, faşist yangısında sevgisi yanan qız -gəlinlərimizin fəryad səslerini, ac komalarda yaşayan qoltuq ağacına ləlik qalmış insanların acı talebinin və.s.poetik mənzərəsini ürək ağrısız oxumaq mümkün deyil. "Anam çörək bişirir" şerində mühəribə dövrünün acliqını əks etdirən poetik misralar tarixi reallığı olduğu kimi oxucuya çatdırır. Şeirin sonunda bir işiq da var. Bu işiq oxucunu bu üzücü möqəmdən sanki çıxarmağa kömək edir.

*Analar bu dərdi çətin unuda,
Biz qovruq düşmüsük, sormayıñ niyə?
Kapayı çox olan arpa unu da,
Bir vaxt ələnmədi, azalar deyə.*

Və ya

*Məni qınamayıñ unutmamışam,
Kövrək könüllərin dağlandığını
Məni qınamayıñ unutmamışam.
Kəndə dəyirmanın bağlandığını.*

Və ya

*Anam çörək yapır, şaddır ürəyim.
Qorxunu əridir, dərdi əridir.
Kündə daşıyıram, bircə söz deyim,
Kündələr pís günün nöqtələridir.*

B. Fərmanın mühəribənin doğurduğu fəlakətlərdən bəhs edən şeirləri "Osvensim kədəri", "Askol Murad", "Şəkər nənə", "İsmayı", "Mürsəl baba," "Ağlayan daşlar", və s. çağdaş Azərbaycan poeziyasında mühəribə mövzusunda yazılmış ən uğurlu poetik nümunələr olaraq bu gün də öz öncüllüyünü saxlamaqdır. Maraqlı odur ki, bu insalar Şairin doğuldugu Daşkəsən rayonunun "Muşavaq" kəndinin sadə, səmimi sakinləri olmuşlar.

"Osvensim kədəri" şeiri - hərbi faşizm düssenəsində diri-dirə yandırılan, əsir düşmüş insanların faciəli talebinin əks etdirir. Yandırılmış insanların səmada dəfn olunmaları fikri oxucuda heyrot doğurur və ağıla gəlməyən bu poetik misralar şairin dini-fəlsəfi dünən görüşünün

yər. Bahadur Fərman müqəddəs ruhlar aləminə ali insani duygularını və ilahi dualarını poeziyanın dili ilə aşağıdakı kimi çatdırır.

*Dönüb göz yaşına səyyarələr də,
Göynər korun-korun ürəkdə dağlar.
Qoy burdan ötməsin təyyarələr də
Səma qəbristanı uçar, dağlar...*

"Şəkər nənə" şeirində - yeganə oğlu davadan qayıtmayan Şəkər nənə əşlində mühəribə dövrünün acı talebinin yaşışmış ümumiləşdirilmiş "Azərbaycanlı Ana" obradıdır.

Dərdi ağır idi. Lakin ananın ümid çırığı sənməmişdi. Müqəddəs ilahi duaları ilə oğlunu qayıtmayaq istəyi ilə gözələrini yollandan çökəməyən ana dərdin - qəmin şəklinə əvərilmışdır.

Oğul həsrəti urəyini göynədəndə Şəkər nənə qonum-qonşulara belə deyərdi:

*Yüz qurban kəsərəm qayıtsın təki,
Balamın boynuna dolansın qolum.
Yolları gözümüz içindən çəkin,
Görüm hansı yolla qaydır oğlum.*

Bütün kənd bu fədakar ananın kədərinə köklənmişdir. Şəkər nənə də əşlində mühəribə qurbanıdır, şəhiddir! Oğluna qovuşmadıqca yuxusu ərşə çəkilir, narahat ana rahunun gözləri yolları dikili qalır. Ona görə də kənd caməati haqlı olaraq qəbrin səmtini, ana üçün qiblə əvəzi - "oğul gələn yol" a qazdır.

*Qəbrinin səmtini yola qazdlar.
İndi də yollara baş daşın baxı!*

"Askol Murad" şeiri də mühəribə mövzusunda yazılmış maraqlı poetik nümunədir. Cəbhədən köksündə qəlpə gətirmiş Murad kişinin qarşılama səhnəsi, doğma kəndlərimizin mühəribə zamani üzləşdiyi həyat -həqiqətləri, canlı, poetik boyalarla əks olunmuşdur.

"Əsgər gəlir, əsgər gəlir!" sevincə tamarzi kəndlərimizdə əşlində başı papaqlı qalmışdır.

Kənddə 8-10 yaşlı uşaq dənə uşaq deyil, kişi idilər. Çobanlıq, naxırçılıq, xəbər aparıb-

*Böyüdü Muradın uşaqları da,
Qant bəhrə verdi, itmədi adı.
Muradlı nəşlinin adı dəyişdi
Bir nəsil yarandı- Askollu nəsil.*

Böyük Vətən mühəribəsində itkin düşmüş İsmayı bir kəndin nigarançılığına, həsrətinə çevrilmişdir. 20 yaşında davaya yola düşüb, həyatın acı üzü ilə rastlaşmış gəncin taleyi, Vətənə qayıtmaması kənd adamlarını daima narahat edir. Əsir və itkin düşənlərin Vətənə dənmək qorxusuna - işgəncələr, Sibir sürgünlərinin gözlənilməsi, gülələnmələr bir çox günahsız insanların mühacirətdə həyatlarını davam etdirəmək məcburiyyətində qoymuşdur. Bək kəndin İsmail həsrəti, İsmail nigarançılığı şair qələmində:

*Yaşın iyirmiyidi ,burdan gedəndə,
Adlaya bildinmi iyirmi bir?*

Və ya,

*Niyə qayıtmursan, ləngidin yaman,
Balkə düşünürsən ,unudulmusan?*

Və ya,

*Sən ordan, biz burdan Gündəşə baxsaq
Görən görüşərəmi baxışlarımız?*

Maraqlıdır "Ağlayan daşlar" şeirində söhbət mühəribənin gedisindən, döyüş səhnələrindən, silahların guruldamasından getmir. Böyük Vətən mühəribəsində həlak olan, itkin düşən, doğma yurduna qayıda bilməyən oğullarımızın yarımqıq qalmış arzularından ev tikmək üçün nə vaxtdansa həyətlərdə topa-topa tökülib qalmış daşların dərdini, daş dilində duya-duya əzəverici duygularla söhbət acılır.

*Neyçin,görən, tikməyb ev sahibi evini?
Mamırlayib bu daşlar,alaq basıb dibini.
Bir gözəlin yerişdir, daş olub.
Bir bacının gülüşüdür, daş olub.
Daşlara baxıram, nəm içindədir.
Nakam arzuların qızeyidir o.
Daşlara baxıram, qəm içindədir.
İtkin düşənlərin muzejidir o.*

Bahadur Fərmanın yaradıcılığında Vətəninizin təzə yaraları 20 Yanvar faciəsi, Xocalı soyqırımı, Qarabağ savaşı, Şuşanın işgalini və s. böyük ərəb ağrısı ilə verilmiş və yaddaşlarda silinməz izlər buraxmışdır.

Təpəqlərəmizin 20%-dən çoxu düşmən tap>tagındadır. İndi o yerlərə də yaz gəlir, bənövşə bitir. Məlumdur ki, bənövşə cox yerde bitir.

Lakin, Qarabağ ünvanlı bənövşənin özgə taleyi, dərdi var. Şeirdə "Səni yadlar iylədi" ifadesini şair Qarabağ ünvanlı bənövşənin həyatına təcavüz olunması kimi dəyərləndirir. Bu hal- şair ürəyindən bir ox kimi keçib, onun köksünü dağlayır. Vətənimizin Qarabağ dərdi-yolumuzu gözləyən boyu bükük bənövşə timsalında, kövrək hissələrə verilməsi, istər-istəməz oxucu qəlbinin göynərtisine- agrısına çevrilir.

*Xoş gördük Səbuhı,
Xoş gördük Vaqif!
Torpaqda kök atıb bitən yaşayır.
Siz şəhid oldunuz ölməsin Vətən,
Sizin ömrünüzü Vətən yaşayır!*

Və ya,

*Yurda yağı girdi sinəniz səngər.
Yiyəsi gərəkdir adı daşında.
Siz əsgər oldunuz -əbədi əsgər,
17 yaşında, 15 yaşında.
20 yanvar faciəsinin ağrısı Şair qələmində*

*Qan içində boğulmadıq,
Qul olmağa doğulmadıq.
Ha qırıclar soğulmadıq,
Yanvar ayı - şəhd günü.*

Atası Qarabağ cəbhəsində şəhid olmuş uşaqını, kədərinin ağrı-acısını, uşaqlıq sevincin yoxa çıxmamasını körpə balamızın dili ilə belə duyulandırır.

*Uşaqlıq sevincim, atamla birgə,
Sənən Qarabagda gülə dəyibdir.*

Bahadur Fərmanın içtimai yüklü, fəlsəfi şeirləri də diqqətə layiqliyi ilə yaddaşlarda yaşıyır. Onun yaradıcılığında sadəlik və fikir aydınlığı, fəlsəfi və içtimai yüksək həyatın özündən yaradıcılığına süzüür, on əsası odur ki onu udur. "Şimşək", "Bir şair kədəri", "Məmər hikəsi", "Dörd cığır", "Naxırçının dedikləri" və başqa uyğun süjetli şeirlər bunun bariz nümunəsidir. "Şimşək" - şeirində təbiət hadisəsi -- simşəyin çaxmasının poetik mənzərəsi o dərəcədə gözəl və dəqiq təsvir edilmişdir ki, insanda sevinc ilə yanaşı həm də qibət və heyran olmaq hissi yaradır. Şeirdə Vətən qayığı, el dərdi, dərin düşüncə və fəlsəfi fikir alt qatda verilir. Öləndə işqə dönbələmək!

*Bax əsas fikir burada cəmləşmişdir.
M.Müşviq, Əhməd Cavad, Hüseyin Cavid,
Salman Müntaz, Almas İldirəm və başqaları
şimşək ömrü yaşıdlar! Qısa və işqli ölüm!
O işq azadlığı əlindən ahnmiş xalqımızın
yaddaşında köləlik zəncirindən azad olmaq
üçün fədailik rişələrini sapdı. O işqi sönməyə qoymayan Vətən ogulları, qıdratlı qələm
sahibləri -Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza
Ulutürk, Məmməd Araz, Yusif Səmədoğlu ,
o taydan M.Şəhriyar və başqaları doğuldu.
O işq zamanın diqtəsi ilə yenidən saçıldı,
parladı, və xalqımız yenidən öz müqəddəs
azadlığına qovuşdu.*

Döyüb buludları, qanç

Musa Ələkbərli

"Bir kərə qalxan bayraq"

Müzəffər ordumuzun Ali Baş Komandani Cənab İlham Əliyevə minnətdarlıq hissəsiyle

Güçümü, iradəmi
Heç bir kəs yenən deyil.
Bozqurdum uladısa
Sinsiyib sinən deyil.

Axan günahsız qandı,
Ölən sivil insandı.
Qəzəbim gur tufandı,
Səngiyib senən deyil.

Hanı təmas xəttiniz?
Bilindimi həddiniz?!
O əyilən qəddiniz
Dikəlib "dinən" deyil.

Elim-yurdum talanıb,
Yerinə su calanıb.
Sinəmizdə qalanıb,
Bu atəş sənən deyil.

Ordum ordundan üstün,
Yurdum yurdundan üstün.
Tarix yazıram bu gün
Bu sənə dünən deyil.

Sizdə olmayan yaraq,
Hökm edir: səddi yaraq!
"Bir kərə qalxan bayraq
Bir daha enən deyil!"

Suşa sevinci

Ordumuz yazibdir bu şanlı şeiri,
Məğrursan, qalibsən, sən indi, Vətən!
Şuşa ucalığın döndüsə geri
Bütün ucalıqlar sənindi, Vətən!

Nə yaxşı daşını atdı xiffətin,
Nə yaxşı çıxmadi boşə sevinci.
Böyük qələbəyə təşnə millətin
Kaş elə bu sayaq daşa sevinci!

Yerdən də, göydən də istənib gəlib,
Xarıbülbül ilə süslənib gəlib.
Xalqın göz yaşında islanıb gəlib,
Necə möhtəşəmdi Şuşa sevinci!!!

Şəhidim qanıyla endirib yerə,
Can verib, canıyla endirib yerə.
Bir Nuh tufanıyla endirib yerə,
Dönmüşdü ələtəməz quşa sevinci.

Şənbə və bazar günləri marşrut avtobusları fəaliyyət göstərməyəcək

Nazirlər Kabinetin yanında Operativ Qərargahın müvafiq qərarına əsasən 19 dekabr saat 00:00-dan 21 dekabr səhər saat 06:00-dək Bakı şəhərində bütün müntəzəm və ekspres xətlər üzrə sərnişindəsimalar dayandırılacaq.

Bu barədə Bakı Nəqliyyat Agentliyindən (BNA) məlumat verilib. Məlumatda bildirilir ki, qeyd olunan tarixlərdə Bakı şəhərinin inzibati əraziləndə qanunvericiliyin tələbinə uyğun olaraq müvafiq fərqlənmə nişanı alan avtomobilrlə taksi fəaliyyətinin göstəriləməsində hər hansı bir məhdudiyyət olmayıcaq: "Bir daha votəndaşlarımızı sosial anlayış nümayis etdirərək şəxsi və milli sağlamlığımızı naminə karantin tələblərinə ciddi riayət etməyə çağırırıq".

Vallah bu ölümə gör yası düşmür, Yerda ağlamazlar göy övladını!

Əsiri olmuşduq qəza-qədərən,
Ağrımız məlhəmsiz, yaramız dərin...
Əlində itmişdik dərdin, kədərin,
Vermişdik yuxuya, huşa sevinci.

Ağrı-acılara köksünü gərdi,
Qanıçən yağıya "toy tutdu" mərdi.
Otuz il qəlbində daşlaşdırı dərdi,
Bu millət çalmadı daşa sevinci!

Mindi Ağatına xalqın nər oğlu,
İlham Heydər oğlu - o hünər oğlu.
Ərdoğan arxalı türkün ər oğlu
Sühl ilə gətirdi başa sevinci!!!

Nə dərdin, nə də bir məlalin olsun,
Bütövlük - şörhətin, cəlalın olsun.
Ana südü kimi halalın olsun
Xalqım, yaşadıqca yaşa sevinci!

Şükür bu günə ki...

Sökür ürəyimi dərd dağım-dağım,
Tanrıım, bitəcəkmi görən bu zillət?!
"Gün o gün olsun" a qalib torpağım,
"Gün o gün olsun" a qalib bu millət!

(Ötən əsrin doxsanıncı illərində
yazdığım şeirdən)

Ancaq başımızdan ötüb-keçəni,
Bir dua vird etdiq illərdən bəri.
"Gün o gün olsun" la yatdıq geçəni,
"Gün o gün olsun" la açdıq səhəri.

Yollarda ləngiyib azan "Lazım"ın,
Tutdu yaxasından "Gün o gün olsun".
Simləri dil açdı könül sazımın
"Ürək bütün olsun, yurd bütün olsun!"

Efirə, ekranda coşub çağladıq,
Bu söz dilimizdə vərdişə döndü.
Şəninin o qədər "dastan" bağladıq,
Təsiri azaldı, maraqlı söndü.

Elə kükrayırdım, elə dolurdum,
İçimdə ümmanlar ləpələnirdi.
Onu eşitdiyə dəli olurdum,
Qəzəbim qəlbimdə qolpələnirdi.

Nədən yapışdım, bir tutalqa yox,
Səssiz çağlayırdım, sözsüz gedirdim.
Vuran yağıya yox, susan xalqa yox,
Elə bu sözə də üsyən edirdim!

Görüşdə, tədbirdə, toyda, düyündə,
Natıqlor onunla bitirir sözü.
Düşmür dilimizdən elə bu gün də,
Qayıdır əvvəlki alovu, közü...

Torpağı yağıdan aldıqca geri,
Köksündə dil açır "Gün o gün olsun!".
Bir sonsuz qürurla yazıram şeiri,
Dilimdə gül açır, "Gün o gün olsun!"

Şadlıq üstə dinir könül tarımız,
Sevinçdən, fərhdən gözlerim doldu.
Tanrıya yetişdi dualarımız,
Şükür bu gün ki, "Gün o gün oldu!"

Torpağı

"Yarama torpaq tökün..."

Barat Vüsal

Şərəflə ötürək bu ağır günü,
Bilək dərdimizə çara torpağı.
Özün qaytaraq bütövlüyüünü,
Bir daha görməyək para torpağı.

Yetər ki, bu qədər qırıb-çatdırı,
Əsil sahibinə çamur atdırı.
Otuz il köksündə at oynatdırı,
Yağlılar çəkdilər dara torpağı.

Silahdan silahım, vardan varım var,
Bayraqı ucaldan bayraqdarım var.
Zirvələr fəth edən qartallarım var,
Verməz, qəti verməz sara torpağı.

Göyləri şimşəklə sökək, ay Barat,
Düşmənin üstünə çökək, ay Barat.
Yaramıza necə tökək, ay Barat,
Köksü oyuq-oyuq yara torpağı?!

Qarabağ ruhumdan qopan nalədi,
Qanımla qızaran qızıl Lalədi,
Səmada şəfəqlər halə-halədi,
Ağ üzlə dindirək qara torpağı.

Başında dolanan dumandı, çəndi,
Didərgin külfəti çətən-çətəndi.
Bizə candan əziz ana Vətəndi,
Hara qoyub gedək, hara torpağı?!

Gedək çəmənindən yenə gül gərək,
Atlaq qoynuna dəntək cücərək.
Gözümüz dolusu əkək, becərək,
Yetirək nübara, bara torpağı!

Mənəvi qələbə

İlham və Fərizənin göynəkli sevgi əfsənəsi düz otuz ildən sonra Mehdi və Mələyin şəxsində yenidən təkrar olundu. Bu faciəni bizə manfur yağular yaşıatdı.

Necə təkrar etdi tarix bu dağı,
Bu yol Fərizənin getdiyi yoldu.
Mehdi doğulduğu ana torpağın,
Mələk öz eşqinin şəhidi oldu.

Mələkdi yurdumun qızı, qadını,
Yerdəki əksidir ulduzun, aynı.
Tarixə həkk edin onun adını,
Döyüş bayraqıtək uca saxlayın!

Bildinmi, xəbərin oldumu, Mehdi,
Mələyin göylərdən nə sayaq endi?!

Sevdiyin o qızın ilqarı, əhdı
Ağrılı, göynəkli nağıldı indi.

Qıydı öz canına göylər mələyi,
Tutdu sevgisini həyatdan üstün.
Qırıldı o qızın arzu, diləyi
Ruhuyla ruhuna qovuşdu o gün!

Sənsiz yaşamadı bircə an belə,
Getdi... Öz yasını yasa qatdı o.
Bu qəfil, bənzərsiz ölümü ilə
Əlçatmaz, ünyetməz bir həyatdı o!

Səninlə qovuşdu imana, dinə,
Tufanda tər-çiçək vaxtsız solurmuş.
Sevgi güc gələndə həyat eşqinə,
Ölüm həyatdan da uca olurmuş!!!

Vətən döyüşdür, qansız ötüşmür,
Mələk də döyüşə yazdı adını.
Vallah bu ölümə gör yaşı düşmür,
Yerdə ağlamazlar göy övladını!

Tanrı qucaq açdı bu iki gəncə,
Sındı yer-yerindən, yer yara aldı.
Mələk bu döyüşü bitirdi məncə,
Düşmənə mənəvi qələbə çaldı!!!

Torpağı

Namərd düşmən illərdi ki dağ çəkir,
Dağlar boyu sıralanmış torpağa.
Qələbəmiz ağ günləri vəd edir
Qarabağa - qaralanmış torpağa.

Gözlənilməz şah sevincdən ənəsək,
Quştək uçaq, qucağına tələsək.
Qoy üstündə nanə kimi biz əsək
Tənzif olaq yaralanmış torpağa.

Qələbəni sona qədər əzx edək,
Bu döyüşü tarixlərə nəqş edək.
Bütövlüyü birdəfəlik bəxş edək
Tikələnmiş, paralanmış torpağa.

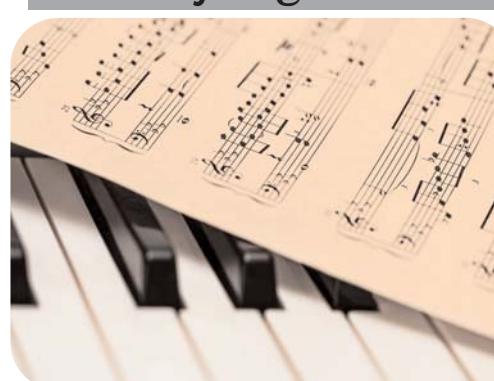
Öz "pay"ını aldı bizdən o yağı,
Bir də dinnəz hərzə-hərzə, bayağı.
Qoy dəyməsin gavurların ayağı
Məscidlənmiş, dualanmış torpağa.

İndi haqqā örnək bizik, məhəkək biz,
Bu zilləti nə vaxtadək çəkək biz?!!
Kişiliyi toxum kimi əkək biz
Xəlbirlənib, uralanmış torpağa!

Qanla yuduq bir töhməti, təhnizi,
Qəlbimizdən silindimi dərd izi?!!
Nahaq verdik bu aranı, dəhlizi
Bizdən bu cür aralanmış torpağı!

Yenilməyən Azərbaycan ölkəsi,
Heyran qoydu bu dünyada hər kəsi.
Can verəcək soydaşların kölgəsi,
Od içində qoralanmış torpağı!

Xərcəng xəstələrinə musiqi...

şahidə edilib. Tədqiqatın aparıcı müəllifi Couk Bredt qeyd edib ki, musiqinin xəstələrin vəziyyətinə təsirinə dair araşdırılmalar hələ davam etdirilməlidir, lakin indidən xəstəxana və sağlamlıq mərkəzlərinə xərcəng xəstələrinin müalicəsinə musiqi terapiyasını daxil etmək tövsiyə olunub.

Eminquey

VAQİF YUSİFLİ,
filologiya elmleri doktoru

MİNARƏNİN KÖNÜL DUYĞULARI

Minarə Bağırlını demək olar ki, tanımram və görməmişəm də. Ancaq bir gün dostum Musa Ələkbərli onun yenica çapa hazırlanan şeirlər katalogının əlyazmasını mənə verdi. Və mən bu əlyazmadakı şeirləri oxuyandan sonra Minarə Bağırlını tanıdım və hətta gördüm. Heç üzünü görmədiyin bir şairi tanımaq üçün onun şeirlərini oxumaq kifayatdır.

Minarə Bağırlının bütün şeirləri heca vəznindədir və hamısı qoşma və gəraylı janrlarında qələmə alınıb. Şeirləri bir vəzən və bir şeir formasına meyl etdiyi üçün qinamaq olmaz.

Məsələn, Xalq şairimiz Nəriman Həsənzadə və mərhum deməyə dilim gəlmədiyi İlyas Tapdıq bütün yaradıcılıqları boyu həmişə hecaya meyl etmişlər və sərbəstdə, əruzda heç nə yazmasalar da, onların bir çox şeirləri Azərbaycan poeziyasının inciləridir.

Müasir poeziyamızda qoşma yananların sayı hədəsiz-hesabsızdır. Təbii ki, busay çıxluğu heç də keyfiyyət, ola qoşma səviyyəsi demək deyil. Yaxşı qoşmaların sayı ortabab və zəif qoşmaların sayından azdır. Bunu gəraylılar haqqında da demək olar. Nə etmək? Yalnız əsl qoşma nümunələri ilə üzləşəndə sevinə bilerik və Minarə Bağırlının şeirləri-yazdığı qoşmalar və gəraylılar, bu qədim Azərbaycan şeir formalarına rəğbetimizi artırın nümunələr kimi diqqəti cəlb etdi.

Mən bir oxucu və təqidçi kimi Molla Pənah Vəqifin, Aşıq Qurbaninin, Abbas Tufarqanlinin, Xəstə Qasının, Aşıq Ələsgərin, Aşıq Alının, Dədə Şəmşirin, müasirlərimizdən Hüseyn Arifin, Hüseyn Kürdoğlunun, Məstan Günərin, Məmməd Aslanın, Məmməd İlqarın, Musa Ələkbərinin və əlbəttə, bizim ünlu şairlərdən Bəxtiyar Vahabzadənin, Qasıim Qasızmədənin, Qabilin, Əliağa Kürçaylinin, Nəbi Xəzrinin, Məmməd İsmayılin, Musa Yaqubun da gözəl qoşmalarını, gəraylılarını sevə-sevə oxumusam. Ümumiyyətlə, qoşma və gəraylı yazmaq bəzilərinə asan görünür, çünki bu janrin müəyyən qəlibi var, həcmi var və sən 3-5 bəndə fikir və duygularını o qəlibə siqışdırı bilərsən. Amma... məsələ bu "amma" dədir.

Minarə Bağırlı bu "amma" körpüsündən uğurla adlamış və müasir Azərbaycan qoşmasının və gəraylısının bir sıra gözəl nümunələrini yarada bilmüşdür. Onun qoşmalarını oxuduqca səni Qurbanidən, Abbas Tufarqanlıdan, Xəstə Qasımdan, ustad Ələsgərdən gələn o saflıq, incəlik, zəriflik, dilin gözəlliyi bir meh kimi səni özünə çəkir.

*Anla bu həyatı, ey qafıl insan,
Tanrı yazdığını poza bilməzsən!
Alin yazısını yaradan yazar,
Sən bircə kəlmə də yaza bilməzsən!*

*Mənəm, mənəm deyib döşünə döymə,
Zəifin yanında özünü öymə,
Çalış ki, heç kəsin qəlbini dəymə,
Düşərsən alovə, közə bilməzsən.*

Bu qoşmani oxuyursan və sanki neçə əsr bundan əvvəl ustad aşıqlarımızın yazdıığı ustادnamələr, moralist şeirlər yada düşür. Və Minarə Bağırlının eksər şeirlərində onun klassik aşiq poeziyasına bələdliyinə şübhə eləmirsən. Əlbəttə, ustadlardan öyronmek olar və lazımdır, bir şərtlə ki, onları təqlid etməyəsən, öz qoşma və gəraylılarında müasir dövrün ahənginə uyğun təzə söz deyəsən. Minarə Bağırlı bunu bacarıq. Nədən yazar Minarə Bağırlı? Onu nə düşünürsə, o mətləbdən, o məsələdən yazar. Vətən sevgisindən, doğuldugu torpağın gözəlliyyindən, ata-anaya məhəbbətindən, həyatın, real dünyamızın hadisə və olaylarından, gözəlliklərdən və əlbəttə sevgidən, qəlibi ehtizaza gətirən məhəbbətdən. Və çalışır ki, nədən yazar-yazsın, təzə söz desin, həm şeirində ifadə olunan fikirlə, həm də bu fikirin poetik ifadəsiyle oxucunu sevindiro, həyəcanlandırma bilsin. Onun şeirlərində Allaha bir inam var...

*Ürəyimdə dörtlü-dörtlü yaram var,
Təbibim ol, gəl yaramı bağla sən.
Ablamaq heç kimə xoş gün gətirməz,
Azca kövrəl, az sizildə, ağla sən.*

*Haram qatma çörzinyə, duzuna,
Yalan qatma sən doğruna, düzünə,
Min yol sına, yaxşı dostdan özünə,
Düşmənlərin ürəyini dağla sən.*

*Qohum yaddır dəyərini bilməsə,
Dost dönükdür kədərini bölməsə,
Ay Minarə, arxalanma heç kəsə
Ümidini tək Tanrıya bağla sən!*

Minarə Bağırlının sevgi şeirlərində yaşanılmış hissələr öz əksini tapır. Hiss edirsin ki, onun lirik qəhrəmanı-seven qadın sevgini insan həyatının mənəsi hesab edir, sevgisiz yaşamaqdansa, yaşamamağı üstün tutur.

*Daha darıxmıram səndən ötəri
Gözlərim sən gedən yoldan yiğilib.
Elə ucuz tutdun məhəbbətimi,
Sanki çöldə bitib, koldan yiğilib.*

*Daha çiçək açmur çəmənim, düzüm,
Qarışq düşübüdü gecəm, gündüzüm,
Solub, saralıbdi gülüm, nərgizim,
Sonalar uçuşub, göldən yiğilib.*

Əlbəttə, sevgi şeirlərində bütün zamanlarda kədərin, qəmin üstün olduğu məlumdur. Ancaq buna görə şairləri qinamaq olmaz.

Elə məhəbbətin özülü də ayrılıqdan, həsrətdən, hicrəndən yoğrulub. Amma nikbinliyi də unutmayıq.

*Minarəyəm, məhəbbətlə çäglərəm,
Qüdrətimlə çoxları dağlara,
Ümidi yaradana bağlara,
Dərdimi onunla bölməliyəm mən,
Sevgidən yarandım, sevməliyəm mən.*

Minarə Bağırlı poeziyamızda çox işlənən mövzulara müraciət edəndə də çalışır ki, təzə söz desin, şeirdə ifadə tərzinin yeniliyi ilə seçilsin. Məsələn, "Dünya" mövzusunda Azərbaycan poeziyasında yüzlərə şeirlər var. Minarə Bağırlı da, dünyaya müraciətə bir qoşma yazıb və özüyle dünya arasında anlaşmamı yaratmaq istəyib.

*Durmuşam önungdə səssiz-səmirsiz,
Nə qədər vurursan, vur məni dünya!
Bircə ümidi alma əlimdən,
Yoxuşdu yollarda yor məni, dünya!*

Minarə Bağırlı qoşmaları, gəraylıları ilə neçə əsərin poetik ənənələrinə bağlıdır, amma onun şeirlərində fikirlər, duygular XX-XXI əsrlərin insanına xas olan fikirlər, duygulardır.

Minarə xanım bu günün reallıqları ilə yaşayır, belə bir dövrde var-dövlət əsiri olanlara, mala-mülkə bel bağlayanlara, şöhrət əsirlərinə, mənəviyyatca pozulmuş insanlara qarşı şair qəzəbini gizlətmir. Və bir cəhəti də qeyd edim.

Minarə Bağırlının şeirləri dilimizin saflığını, incəliyini, zərifliyini özündə əks etdirir. Demək olar ki, bu baxımdan qüsurları yoxdu.

Və sözümüzün sonunda Minarə Bağırlının vətənpərvərlik ruhu ilə aşilanın "Yol gözləyir Qarağabım" şeirləndən bu misralarla bitirmək istəyirəm. Cünki bu şeirdəki fikir hamının ürəyincədir:

*Alin şəhid qisasını,
Sevindirin anasını,
Yağuların yuvasını,
Siz eyləyin darmadağın,
Yol gözləyir Qarağabım*

*Alin Şuşanın dağını,
İçin sərin bulağını
Ora sancıñ bayraqını,
Dalgalansın qoy bayraqım,
Yol gözləyir Qarağabım!*

Qarağabığ isə artıq işğaldan azad olundu, Minarə xanım!

Vahid MƏHƏRRƏMOV

**Dəyirman öz işindədir,
fransızlar da baş ağndır...**

Maşallah atalar sözlərimiz o qədər dəyərlidir ki, bəlkə də bir romana dəyər. Atalarımız hərşəyi illərcə əvvəl çox dəqiq ölçüb-biçib deyiblər. Heç belə zərrə qədər da olsun sahə yoxdu, hər şey yerindədi, dəqiqdi. İstədiyimiz yerdə, istədiyimiz vaxt fikrimizi əsaslandırmaq üçün atalar sözlərimizə sevə-sevə müraciət edə bilerik.

Düşdiyümüz hal hazırkı vəziyyətimizlə bağlı bir-iki atalar sözlərimizin bir-ikisini misal çəkmək istəyirəm. "Yağışdan çıxıq, yağmura düşdü", "İt əl çəkdi motəl əl çəkmədi", "Dəyirman öz işin görür, çax-çax baş ağrıdır." Belə hikmət dolu atalar sözlərimizin sayını xeyli artırmaq olar. Amma hələlik bunlarla kifayətlənib asta-asta bu sözlərin açıqlamasına kecid alram.

Adam yağışa düşüb islananada istiyir ki, bir hovur oturub dincəlsin, paltarını qurutsun. Bu məqamda da yağmur başlayır bala-bala çisləməyə. Nə oturub dincəlmək olur, nə də paltarı qurutmaq. İndi bizim düşdüyümüz vəziyyətin bir az buna oxşarlığı var. Müharibə alovlanan kimi qüvvəmizi bir yerə toplayib başladıq erməniləri qova-qova, öldürə-öldürə torpaqlarımızdan çıxarmağa. Yağlıları iyirmi səkkiz il əllərində saxlaşdırıqları torpaqlarımızdan qırx dörd gün ərzində iti qovan kimi qovduq. Döyüş-döyüşə işğaldakı torpaqlarımızı erməni quldur dəstələrindən təmizlədik. Mühabibə önlənlərimiz də oldu, yaralanınanlarımız da. İtkilərimiz olsa da yurdumuza erməni işğalçılarından azad etdik. Mühabibədən çox yorgun-argın çıxdıq. Yavaş-yavaş istədik ki, bir az oturub dincimizi alaq, özümüzə gələk, qaləbəmizə sevinək. Bax belə bir vaxt da Fransa başlıdı yağmur kimi üstümüzə yağımağa.

Ermənilərin top-tüfəngi bizi bir şey eləmədisə, Fransanın yağmuru heç yel olub böyrümüzdən də keçə bilməz. Əvvəlcə Fransanın Senati Azərbaycanın qələbələrindən qorxub ermənilərin müdafiəsi üçün, qondarma və həmişə dırnaq arasında qalacaq "dqr-ı" tənimaq üçün tövsiyə xarakterli qətnamə, yalnız bircə yerdə lazımlı olan kağız parçası qəbul etdi. Guya ki, Fransa bununla nəyə nail oldu. Əslində isə bu ölkə özünü dünyada biabır elədi. O boyda Fransa bir qrup erməninin əlində oyuncuq olduğunu dünyaya göstərdi.

Atalar sözümüzün o birisində deyildi ki, "İt əl çəkdi, motəl əl çəkmədi." Mən baxıram ki, bu gedisi erməni bizi dənələrə ermənilərə qəbul etdi. Fransızlar əl çəkməyəcəklər. Nə cür ki, it motaldan əl çəkir, amma motəl itdən əl çəkmir. Senatdan sonra Fransa Milli Assambleyası da həvəsə gəldi. Burdakı ermənipərəst qüvvələr də gözlərini ovaraq qondarma və duqnaqarası olan rejimi tənimağı təklif etdilər. Bundan ötrü hansısa qətnaməyə də imza atdlar. Bu qətnamə də bizim üçün yağmur kimi bir şeydi. Buludlar dağlıqda kimə yağmur da kəsəcək. Buludların dağlıqına da bir şey qalmayıb. Atalar sözü mümün o birisində də deyildi ki, "Dəyirman öz işin görür, çax-çax baş ağrıdır." Biz başımızı aşağı salıb heç kimə baxmadan öz işimizi görürük. Torpaqlarımızı erməni işğalçılarından azad edirik, quruculuq işləri iləməşgül oluruz. Dəyirman kimi dayanmadan güümüzü cəmləyib işlərimizi qaydasına salıraq.

Fransızlar isə çax-çax kimi caqqıldıb baş-beynimizi aparırlar, gül kimi işimizə mane olmağa çalışırlar.

Amma çox əbəs yera bu addımı aturlar. Fransızlar özlərini çox əziyyətə salıb qətnamə-filan qəbul eləməsinlər. Cünki bizi onlar özlərini, nə də qəbul etdikləri o kağız parçalarını vecimizə almadan quruculuq işlərimizi davam etdirəcəyik.

Deyəsən, bu fransızlar bekar, işsiz-güçsüz millətdilər. Yəqin ki, bunların ermənilərdən başqa məşguliyətləri yoxdu. Elə ancaq ermənilərin iş-güclərini müzakirə edirlər. Man fransızların bu qədər ermənipərəst olduğunu biməzdim. Elə bil ekiz qardaşları, xəmirlərin suyu bir gölməçdən götürüllər. Görəsan, fransızlar ermənilərin nəyinə aşiq olublar. Ermənistən elə bir sərvəti də yoxdu ki, deyəm bu sevgi ona görədi. Ermənilər də elə gözəl deyillər. Donqar burunlarından cin də ürkür. Bəlkə fransızlar erməni qızlarına vurulublar. İnandırıcı deyil, cünki bütün dünya fransız gözlərindən danişır. Onda yüz faiz fransızlar ermənilərinin pullarına vurulublar. Ona görə də erməni lobbisi hansı havanı çalsı, fransız da onu oynamaga məcburdur. Özləri bilər, qoy nə istəyirlər çəslərlər və oynasınlar.

Deməli, fransızlar erməniləri tənimaq istəyirlər. Nujeli bu illərənəndə fransızlar onları tənimədilər? Bütün dünya erməniləri saxtakar kimi tənir. Guya ki, fransızlar bundan xəbərsizdirlər. Vallah bir gün fransızlar görəcəklər ki, Fransanın ərazisindən də "böyük Ermənistən" qalıqları çıxdı. Orada "oxunacaq" Fransanın bünövrəsini eramızdan əvvəl Vazgenə Aşot qoyub. "Fransa" sözünü də ermənicəyə tərcümə edəndə Vazgen və Aşot oxunur. Paris də onların balaca qardaşı olub. Ermənilər sərəzi fransızlardan muxtarıyyət tələb edəcəklər. Yəqin ki, bunlar yaxın vaxtlarda baş verəcək.

Hazırda Fransa dağlırlar, Parisdə "Global təhlükəsizlik haqqında" qanuna qarşı etiraz mitinqləri keçirilir. Camaat maşınları, mağazaları yandırır, kameraları sındırır. Yaxşı olar ki, fransızlar ermənilərin başını buraxıb bu işlərlə məşğul olsunlar.

"3 televiziya kanalını bağlayardım"

Adalet.az-in "SƏMİMİ, QEYRİ-SƏMİMİ" rubrikasının ilk qonağı Murad Arifdir. Rubrikamız birinci dəfə oxuculara təqdim olunduğu üçün qısa məlumat verək. Belə ki, hər dəfə bir məşhur "Instagram" hesabı üzərindən izleyicilərinin suallarını cavablaşayaq. Elə Murad Arif kimi. Suallara cavabın nə dərəcədə səmimi, ya qeyri-səmimi olduğunu isə özünüz qiymət verəcəksiniz. Biz sadəcə təqdim edirik. Necə deyərlər, reallığı göstəririk ha...

-SMS icazə ilə portaldan icazənin fərqi nədir?

-Mənim öz icazəm var. Detalları öyrənməmişəm. Evdəkilər sms ilə çıxır.

-Yeni ili qeyd edəcəksiniz?

-Evimizdə balaca uşaqlar var. Körpələr bayramı yaşamlıdır. Bu bayram böyükər üçün deyil ki, onsuz.

Bizim üçün adı təqvim dəyişikliyidir. Amma uşaqlar üçün nağıllara inanmaq vacibdir.

-Azərbaycanda bəyəndiyiniz 3 reper...

-Məndə, ümumiyyətlə, davamlı olaraq kimisə bəyənmək olmur. Mövsümi bir şeydir. Yəni 1 həftə bərini dinləyirəm, növbəti həftə digərini.

-Mən siz deist görürəm, düz fizikləşirəm, yoxsa yox?

-Mən "ist"lər və yaxud "izm"lərə ehtiyatla yanaşırıam. İnsan özünü hər gün keşf edir. Hər gün reallığı ona yəni tərədən görsənir. Ona görə də özümüz nəyəsa aid edə bilmirəm.

-Kamera karşısındakı Murad Arif ilə kamera arxasındaki nə ilə fərqlənir?

-Nə ilə fərqləndiyimi tapa bilmirəm. Mənim üçün kamerasının "on", yaxud "off" rejimində heç nə dəyişmir. İşdən dolayısı ilə kefin olmayıandan kamera karşısında özünü şən gəstərə bilərsən.

-Bacınız Könül Arifqızı ilə veriliş aparı...

-Bilərəm ki, bu nə zamansa olacaq. Hazırda hər ikimizin ayrı-ayrılıqla öz sözünü demiş layihəsi var. "Bir mahının tarixçəsi"ndə o möhtəşəmdir. Ümidvaram ki, "Popumuz var"da da mən möhtəşəməm.

-Deyəsən, əsəbisiniz...

-Qətiyyən.

-Şou-biznes, ya Azərbaycan repsi?

-Yalnız Azərbaycanda repi şoubiznesdən ayıra bilərlər. Repi də, rocku da, sənətin hər bir qolu da şoudur.

-Okaberini yenidən qonaq dəvət etməyəcəksiniz? Belə eșitmışəm ki, qonağınız olacaq...

-Mənim xəbərim yoxdur.

-Yeni ili necə qeyd edəcəksiniz?

-Neçə illər otellerde, restoranlarda, səhnələrdə olurdum. Bu il isə evdə ailəmlə, uşaqlarla birlikdə keçirəcəm.

-Təxminən 11 il musiqili veriliş apardınız. Təkrar olsa, sevinərik...

-Düz 10 il musiqili program apardım Lider kanalında. Sənətçilər, sənətkarlar, bütün musiqi janrlarının ifaçıları programda olurdu. Yenə də belə bir şey etmək olar. Bunun üçün ilk növbədə qonarar məsələsi var. Görək, kanallarımız nə düşündür?

-Size töylər olacaq?

-Deyirlər ki, toy olacaq (ifa edir). Əlbəttə ki, olacaq.

-Hər hansı filmlərə dəvət almısınız?

-Ölkədə bir çox filmlərə və serialara dəvət almışam. Lakin bütün dəvətlərdən imtina etmişəm. Mən aktor deyiləm. Düşünürəm ki, aktyorluq bacarmaram. Aktyorluq böyük bir sənətdir.

-Sizə medal verəcəklər?

-Deyir, yaxan qəribəsəyib, medal istəyir (gülür).

-İslam dini qəbul etmisiniz, yoxsa heç bir dini qəbul etmirsiniz?

-Mən Oruc da tuturam. Sadəcə tərəddüdüllü insanam. Sorğu-sual var həmişə beynimdə və mənə elə gelir ki, bu normaldır.

-Sizcə, televiziyalarımızda köklü təmizləmənin vaxtı gəlib?

-Bu məsələdə hərənən öz baxışı var. Mən real şəkildə desəm, 3 televiziya kanalını bağlayardım. Düzdür, işçilərin işsiz qalma ehtimalı var, amma gərəksiz TV kanallarımız var.

-Sevdiyinizi teleaparıcı...

-Azərbaycandam? Var, yaxşı aparıclarımız çoxdur. Bir verilişin aparıcısı Murad Dadaşovdur, heç vaxt o kanalı cəvirmərəm. Mənə maraqlı gəlir Murad Dadaşoun apardığı verilişlər. Yaxşı aparıclarımız var ki, bunlar da Hüsnüyə, Leyla, Nərgiz xanım, mənim bacım Könül və digərləridir.

-Siz pula xidmət edirsınız, ya pul siz?

-İnsan xoşbəxt olmağa çalışır. Həyatın mənası insanı xoşbəxt edən şəylerə axtarmaqdadır. Məni pul xoşbəxt etmir. Məni pulun bəxş etdiyi iqtisadi azadlıq xoşbəxt edir.

-Dieta saxlamırsınız?

-Karantində çox çətindir. Harada-sa 10 kiloya yaxın çəki almışam. Ariqlamaq cəhdərim uğurla nəticələnənir.

-İşgaldən azad edilən ata-baba yurdunuza qayıdaqcasınız?

-Birinci ondan başlayaq ki, mən Sumqayıt şəhərində doğulub böyü-

müşəm. Gözümü açandan şəhər abuhavasında tərbiyelənmişəm. İşim də şəhərlə bağlıdır. Qarabağda bir televiziya açılsa, niyə də yox?!

-İngilis dilini necə öyrənmisiniz?

-Hesab edirəm ki, dilin səviyyələri var. Dilin səviyyələrini qalxdıqca ev şəraitində ona uyğun filmlər, seriallara baxmaq, mahnilər dinləmək və dialoq qurmaq lazımdır.

-Dinlərə inanırsınız?

-Bəli. Yaradanın sözünü kimi lərsə çatdırılmalıdır.

-Yaradana inanırsınız?

-Hər bir hüceyrələ Yaradana inanıram. Və bu inamımı möhkəmədən məsələ elə yaradılmışdır. Bir balaca qarışqaya, bir yarpağa, elə öz əllərinə baxırsan və deyirsin ki, bunu yalnız və yalnız Allah yarada bilər.

-"Popumuz var" bittibmi?

-"Popumuz var" bir neçə aylıq fasilə edir. Yeni layihə başla-maq haqqında şəxsən düşünmürmər.

-Yeni mahni varmı?

-Var, mahni çoxdur. Amma adam bilmir ki, hansı mahnilardan istəyirsiniz?! Hansı mahni, hansı janr, hansı temp tutar?! Bəzən bunları düşünürəm.

-"Şəkillər" mahnisina nə yaxşı klip çəkdirməmisiniz?

-Videosu var. "Youtube" yazın, çı-xacaq. Mən ona klip demirəm, "Elektra Hall" konsertimdən dinamik gö-rüntülərdən ibarət bir video hazırla-mışq. Bu cür təcrübə dünyada da var.

-Sevdiyim şəxsə çıxma təklifi nə-cə edə bilərəm?

-Çıxma təklifi? Çıxıb gözib-dolaşmaqdan gedir səhbət? Sizin ən yaxşı halda 3 saat vaxtmış var. Necə təklif etməyə qalanda telefonu götür, nömrəsini yığ.

-Sevgi etirafı etmək üçün nə edim?

-Fikrinizi toplayın, səmimi olun, bacarırsınızsa, üz-üzə danışın, bacarırsınızsa, mesaj göndərin.

-"Kool and Gang", yoxsa "Earth, Wind and Fire"?

-Əlbəttə ki, "Earth, Wind and Fi-re". "Earth, Wind and Fire"nin musiqi irsi zəngindir, albomlar daha çoxdur.

-Qəzəl dinləmək, yoxsa qəzəl söyləmək?

-Belə, heç birinin həvəskarı deyiləm. Maraqlı misraları hansıda mahnında və ya qiraotda dinləyərəm, amma dediyim kimi qəzel vurgunu deyiləm.

-Bir musiqi ifa edə bilərsiniz?

*Oh, the weather outside is frightful,
But the fire is so delightful.
Since we've no place to go,
Let it snow, let it snow, let it snow
(oxuyur).*

Rövşən Tahir

Klopp: "Dünyanın ən yaxşı məşqçisi deyiləm"

"Liverpul"un çalışdırıcı-sı Yurgen Klopp ilin ən yaxşı məşqçisi seçilməsi ilə bağlı danışb.

Qol.az xəbər verir ki, almaniyalı mütəxəssis bu ada layiq görülcəyini gözləmədiyi deyib:

"Hər kəsə minnətdaram. Mənə bir az təccübəli gəldi, bunu gözləmirdim. Cünki Flik (Hans-Diter Flik, "Bavariya") bütün titulları qazanıb. Şədəm. Bu, mənim və məşqçi heyətimiz üçün xüsusi bir şeydir. Ancaq məndən "dünyanın ən yaxşı məşqçisi" deyə soruşsanız, "yox" cavabını verərəm. Mən dünyanın ən yaxşı məşqçilərinin əhatəsindəyəm".

2011-ci ilin aprel ayında Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən "Etalon Press" qəzetinin təsisçisi və baş redaktoru Əhmədov Ələddin Ələsgər oğlunun adına verilmiş 3388 sayılı reyster və "Etalon Press" in dairəvi möhürü 2016-ci ildə naməlum şəraitdə naməlum yerdə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Aqil Abbas

LƏTİF SÜLEYMANLININ

vəfatından kədərləndiyini bildirir və mərhumun doğmalarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Faiq Qismətəoğlu, Məzahir Əhmədəzadə və Əbülfət Mədətoğlu

LƏTİF SÜLEYMANLININ

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və mərhumun doğmalarına dərin hüznə başsağlığı verirlər.

"Ədalət" qəzetinin kollektivi jurnalist həmkarları

LƏTİF SÜLEYMANLININ

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və mərhumun doğmalarına dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Sadiq Murtuzayev, Rafiq Əziz oğlu Əliyev, Ramiz Quliyev, Rafiq Yəhya oğlu Əliyev, Həmzə Əliyev, Bəbir Hüseynov, Ramiz Məmmədəzadə və Rafiq Hacıyev Qarabağın fəxri, görkəmli pediatr və kordioloq, Dövlət mükafatı laureati, akademik

Ədilə xanım NAMAZOVAnın

vəfatından kədərləndikləni bildirir və məhrumun ailə üzvlərinə, doğmalarına dərin hüznə başsağlığı verirlər.

AYB Şbran bölməsinin sədri yazıçı-publisist Aydın Aydin Tağıyev və Şabran şəhər Bələdiyyəsinin sədri Qəhrəman Quliyev həmyeriləri, milli futbol komandamızın sabiq qapıcısı Kamran Ağayevə atası futbolçu, idman ustası

Adil müəllimin

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Aqrar Elm və İnnovasiya Mərkəzinin rəhbərliyi Aqrar Elm və İnnovasiya Mərkəzinin əməkdaşı Nailə xanıma, əzizi

Rənana xanımın

vəfatından kədərləndiklərini bildirir, dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Aqrar Elm və İnnovasiya Mərkəzinin direktoru İmran Cümşüdov və kollektivi Aqrar Elm və İnnovasiya Mərkəzinin sabiq əməkdaşı

Vəli İbadovun

vəfatından kədərləndiklərini bildirir, dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Əbülfət Mədətoğlu və Rasim Əliyev dostları Sa-diq Abbasova əzizi

Narinqül Umut qızının

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Təsisçi və baş məsləhətçi:
Aqil Abbas

Baş redaktor:
İradə Tunçay

Qəzet "Ədalət" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb sehfələnmiş və "Son dakika" MMC Nəşriyyatında ofset üsulu ilə çap edilmişdir.

Müelliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

KAPITAL Bankın 1 sayılı Nəsimi rayon filialı.

kod: 200112 h\nh

Müxbir hesab: 0137010001994